

2010-2011

Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ-ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ / ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ

Α. Σ. ΤΣΟΥΚΑΝΤΑΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

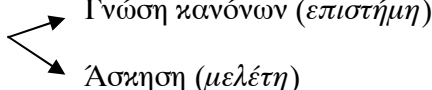
Α΄. Η φυσική ρητορεία

Φυσική ευλωτία: χαρακτηριστικό - ομηρικών ηρώων (Νέστωρ)
- ποιητών (Σόλων, Πίνδαρος)
- ιστορικών προσώπων στο έργο του Ηροδότου

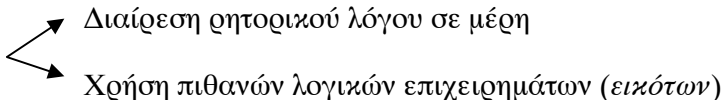
Δημοκρατία (ισηγορία) => δυνατότητα αξιοποίησης φυσικής ευλωτίας

Κορυφαίοι φυσικοί ρήτορες: **Θεμιστοκλής, Περικλής**

Β΄. Η γέννηση της συστηματικής ρητορείας

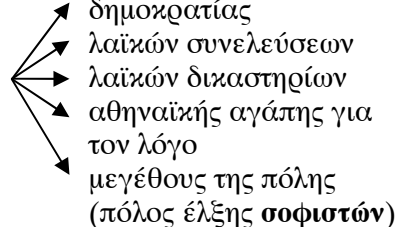
Συστηματική ρητορεία

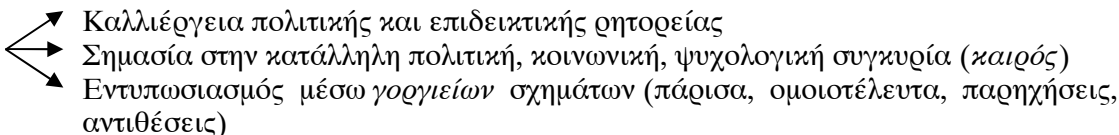
Ανάπτυξη στη Σικελία μετά το 466 π.Χ. με την επικράτηση δημοκρατικών καθεστώτων και την εκδίκαση υποθέσεων για ανάκτηση περιουσιών που είχαν σφετερισθεί οι τύραννοι.

Κόραξ, Τεισίας

Τεισίας: εκπόνηση πρώτου εγχειριδίου ρητορικής («*Τέχνη*»)

Γ΄. Ρητορεία και σοφιστική

Αθήνα: επίκεντρο ρητορικής στα μέσα του 5ου αι. π.Χ. λόγω

Γοργίας

Γοργίας → άρνηση αντικειμενικής γνώσης, αλήθειας, ηθικής

Πρωταγόρας → *δισσοί λόγοι*: αντίθετες αλλά εξίσου αληθινές απόψεις για κάθε ζήτημα

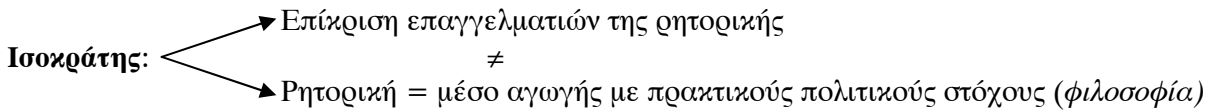
Άρα:

Ρητορική όχι για τα αληθή και δίκαια αλλά για τα αληθοφανή (*εικότα*) και συμφέροντα
=> στρεψοδικία, δημαγωγία, αδιαφορία για το δίκαιο και το ηθικό

Κριτική Πλάτωνα:

Ρητορική ≠ επιστήμη (λόγω έλλειψης αντικειμένου και μεθόδου)

Ρητορική = απάτη, ανηθικότητα, συμφεροντολογία, άγνοια

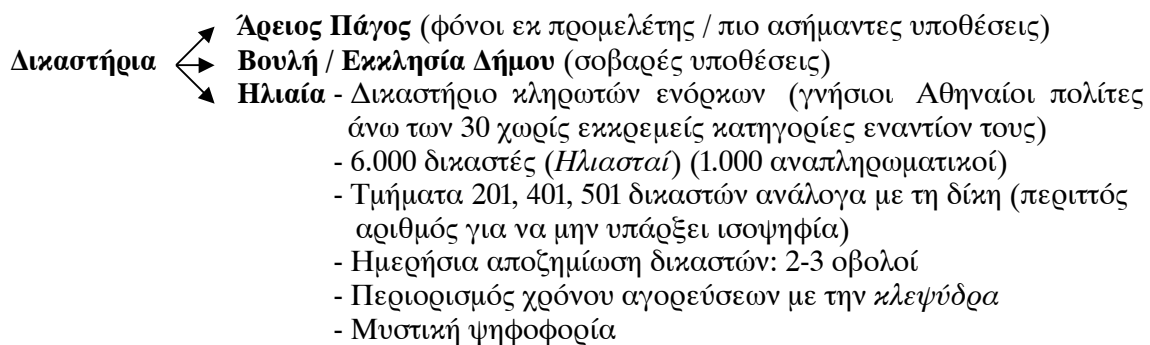
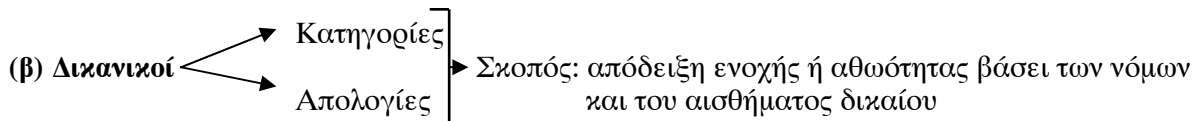
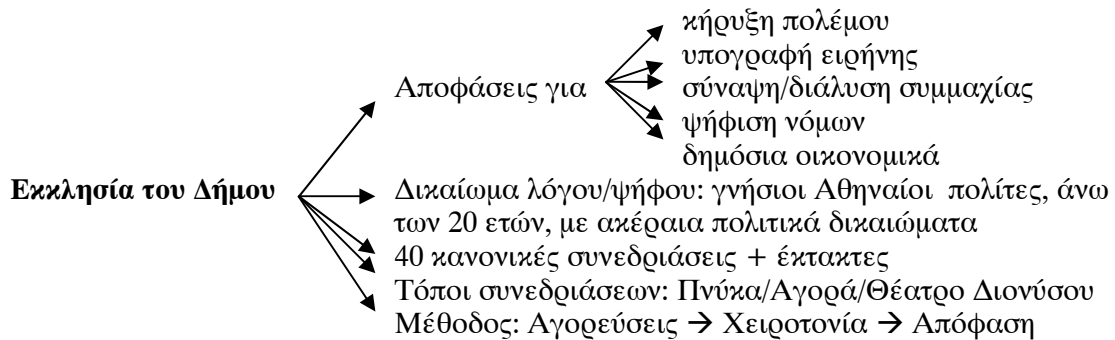

Δ'. Οι αττικοί ρήτορες και η ελληνιστική και χριστιανική συνέχεια

Οι ρήτορες του «Κανόνας»: Αντιφών, Λυσίας, Ανδοκίδης, Ισοκράτης, Ισαίος, Αισχίνης, Λυκούργος, Υπερείδης, Δημοσθένης και Δείναρχος

Ε'. Τα είδη του αττικού ρητορικού λόγου

- (α) Συμβουλευτικοί: - πολιτικοί λόγοι για λαϊκές συνελεύσεις (Εκκλησία του Δήμου)
- συμβουλές (προτροπές ή αποτροπές) για συμφέρον μέλλον

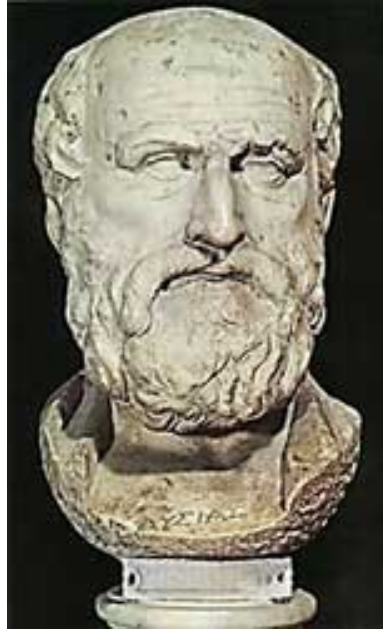
Λογογράφοι / Λυσίας: βλ. παρακάτω

- (γ) Επιδεικτικοί:
- Εκφωνούνταν σε εορτές / συγκεντρώσεις
 - Εγκώμια ή επικρίσεις καταστάσεων / προσώπων
 - Αναδρομές στο παρελθόν / προβλέψεις για το μέλλον
 - Επίδειξη ρητορικής δεινότητας / εντυπωσιασμός
 - Εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπιμοτήτων
 - Κορυφαίος εκπρόσωπος: **Ισοκράτης**

Στ'. Τα μέρη του ρητορικού λόγου

- (α) **Προοίμιον:** - Ενημέρωση για το θέμα
- Προσπάθεια εξασφάλισης της εύνοιας / προσοχής του ακροατηρίου
- Συχνή στο τέλος η *πρόθεσις* (σύντομη έκθεση του θέματος)
- (β) **Διήγησις:** - Έκθεση γεγονότων με συμφέροντα τρόπο → τονισμός ευνοϊκών στοιχείων
- Δεν υπάρχει πάντα → αποσιώπηση ασύμφωνων
→ εμμονή σε ασήμαντα αν συμφέρει

- (γ) **Πίστις**
- **Άτεχνες αποδείξεις** (αντικειμενικά πειστήρια)
 - **Έντεχνες αποδείξεις**
 - i. **Ενθυμήματα:** - Βραχυλογικοί συμπερασματικοί συλλογισμοί
 - Ακριβείς ανάλογα με την ακρίβεια των δεδομένων
 - Βασισμένα λογικά στους *κοινούς τόπους*
 - ii. **Παραδείγματα**
 - Ιστορικά (πραγματικά)
 - Πλαστά (παραβολές)
 - Βάση τους η αναλογία καταστάσεων
 - Ενδείξεις (όχι αποδείξεις)
 - iii. **Γνώμες:** αποφθέγματα κύρους / γενικής παραδοχής (*κοινοί τόποι*)
 - iv. **Ἡθη:** - Προσωπική ηθική επιβολή του ρήτορα
- Ηθική μείωση του αντιπάλου
- Προσεταιρισμός ακροατηρίου: → έπαινος προγόνων
→ κολακεία
→ δικαιολόγηση λαθών/αδυναμιών
 - iv. **Πάθη:** διέγερση παθών (συναισθημάτων)
- (δ) **Επίλογος:**
- Ανάμνηση (ανακεφαλαίωση βασικών θέσεων)
 - Παθοποιία (προτροπή ή αποτροπή)
 - Σε μικρούς λόγους απουσιάζει

ΛΥΣΙΑΣ

«ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ»

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Παρ. 1 – 3

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

*Εἰ μὴ συνήδειν, ὦ βουλή, τοῖς κατηγοροῖς
βυλομένοις ἐκ παντὸς τρόπου κακῶς ἐμὲ
ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον ταύτης
τῆς κατηγορίας·
ἠγοῦμαι γὰρ τοῖς ἀδίκως διαβεβλημένοις
τούτους εἶναι μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους, οἵτινες
ἂν αὐτοὺς ἀναγκάζωσιν εἰς ἔλεγχον τῶν
αὐτοῖς βεβιωμένων καταστῆναι.*

*Ἐγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἐμαυτῷ πιστεύω, ὥστ'
ἐλπίζω καὶ εἰ τις πρὸς με τυγχάνει ἀηδῶς [ἢ
κακῶς] διακείμενος, ἐπειδὴν ἐμοῦ λέγοντος
ἀκούσῃ περὶ τῶν πεπραγμένων, μεταμελήσειν
αὐτῷ καὶ πολὺ βελτίω με εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον
ἠγήσεσθαι.*

*Ἀζιῶ δέ, ὦ βουλή, ἐὰν μὲν τοῦτο μόνον ὑμῖν
ἐπιδείξω, ὡς εὖνους εἰμὶ τοῖς καθεστηκόσι
πράγμασι καὶ ὡς ἠνάγκασμαι τῶν αὐτῶν
κινδύνων μετέχειν ὑμῖν, μηδὲν πῶ μοι πλεον
εἶναι.*

*ἐὰν δὲ φαίνομαι καὶ τὰ ἄλλα μετρίως
βεβιωκῶς καὶ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν καὶ παρὰ
τοὺς λόγους τοὺς τῶν ἐχθρῶν, δέομαι ὑμῶν ἐμὲ
μὲν δοκιμάζειν, τούτους δὲ ἠγεῖσθαι χειρὸς
εἶναι.*

*πρῶτον δὲ ἀποδείξω ὡς οὐκ ἵππευον [οὐτ'
ἐπεδήμου] ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐδὲ μετέσχον
τῆς τότε πολιτείας.*

(1) Ἄν δεν γνώριζα καλά, κύριοι βουλευτές, ὅτι οἱ μηνυτές μου θέλουν με κάθε τρόπο να με βλάπτουν, θα τους χρωστούσα μεγάλη ευγνωμοσύνη γι' αυτήν την κατηγορία. Γιατί ἔχω τη γνώμη ὅτι αἰτίοι των μεγαλύτερων ωφελειῶν για ὅσους ἔχουν συκοφαντηθεῖ ἀδίκῃ εἶναι αυτοὶ που τους ἀναγκάζουν να λογοδοτήσουν για τις πράξεις της ζωῆς τους.

(2) Γιατί ἐγὼ τόση πεποίθηση ἔχω στον εαυτό μου, ὥστε ἐλπίζω πως, κι αν κάποιος δε με συμπαθεῖ ἢ με ἀντιμετωπίζει ἐχθρικῶς, ὅταν με ἀκούσει να μιλά για ὅσα ἔχω πράξει, θα ἀλλάξει γνώμη καὶ θα με θεωρεῖ στο μέλλον πολὺ καλύτερο (ἀπ' ὅσο με θεωρεῖ τώρα).

(3) Ἐχω λοιπὸν τὴν ἀξίωση, κύριοι βουλευτές, αν ἀποδείξω μόνον τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ διακείμεαι εὐνοϊκῶς πρὸς το παρὸν καθεστῶς καὶ ὅτι ἀπὸ υποχρέωση ἔχω συμμετάσχει στους ἰδίους κινδύνους με σας, να μην κερδίσω τίποτα περισσότερο. Ἄν ὅμως γίνει φανερό ὅτι καὶ κατὰ τα ἄλλα (στις ἄλλες πτυχές της ζωῆς μου) ἔχω ζήσει τίμια (μετριοπαθῶς) καὶ πολὺ ἀντίθετα ἀπ' ὅσα πιστεύουν καὶ λένε οἱ ἐχθροὶ μου, σας παρακαλῶ ἐμένα να με ἐγκρίνετε ὡς βουλευτὴ κι αυτοὶ να θεωρεῖτε ὅτι εἶναι χειρότεροι. Πρῶτα λοιπὸν θα ἀποδείξω ὅτι δεν υπηρετοῦσα ὡς ἱππίας, [οὔτε βρισκόμουν στην πόλη] τον καιρὸ των Τριάκοντα, οὔτε πῆρα μέρος στο τότε καθεστῶς.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Λυσίας επιλέγει μια **αρχή προκλητική**, που προκαλεί την προσοχή (**πρόσεξιν**) του ακροατηρίου: πώς είναι δυνατόν κανείς να χρωστά ευγνωμοσύνη στους κατηγορούς του;

Ανοίγει εξαρχής τους **δομικούς άξονες** του λόγου (**εὐμάθεια**):

(α) Απολογία σχετική με το κατηγορητήριο για συμμετοχή στο καθεστώς των Τριάκοντα.

(β) Απολογία πιο ελεύθερη, σχετικά με τον βίο του Μαντιθέου ευρύτερα.

Παρουσιάζει:

(α) τον Μαντίθεο δυναμικό και με αυτοπεποίθηση (**ήθος ρήτορα**),

(β) τους κατηγορούς του κακόβουλους και συκοφάντες (**ήθος αντιπάλου**).

Έτσι προσπαθεί να εξασφαλίσει την **εὐνοϊαν** των βουλευτών για τον Μαντίθεο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. «Εἰ μὴ συνήδειν... τῆς κατηγορίας»: Τι επιδιώκει να πετύχει ρητορικά ο Μαντίθεος με τη φράση αυτή;
2. Τι γνωρίζετε για τη Βουλή των Πεντακοσίων στην αρχαία Αθήνα;
3. Ποια η νοηματική σχέση των δύο περιόδων της παραγράφου 1;
4. «Ἐγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἔμαντῶ πιστεύω, ὥστ' ἐλπίζω... ἠγήσεσθαι»: Τι θέλει ο Μαντίθεος να πετύχει ρητορικά εκφράζοντας αυτοπεποίθηση και ελπίδα ότι θα αντιστρέψει την εις βάρος του δυσμενή εντύπωση;
5. *Ἀξιῶ δὲ, ὦ βουλή, ἔαν μὲν... πλέον εἶναι. Ἐὰν δε... χείρους εἶναι*: Ποιο κριτήριο καλεί ο Μαντίθεος τους δικαστές να λάβουν υπόψη τους για να εγκρίνουν την εκλογή του σε βουλευτή; Τι αποδεικνύει η έμφασή του σ' αυτό για τις προτεραιότητες που έθετε η αρχαία αθηναϊκή δημοκρατία; Τι προσπαθεί να πετύχει μ' αυτό του το κάλεσμα ο Μαντίθεος;
6. Στόχος του προοιμίου ενός ρητορικού λόγου είναι η **εὐνοϊα**, η **πρόσεξις** και η **εὐμάθεια**. Πραγματώνεται ο στόχος αυτός στο συγκεκριμένο προοίμιο; Να απαντήσετε τεκμηριωμένα.
7. Να εντοπίσετε και να αναλύσετε τα ρητορικά ήθη στο προοίμιο.
8. Ποια εικόνα σχηματίζετε για τον Μαντίθεο απ' όσα αναφέρει στο προοίμιο για τον εαυτό του και από τον τρόπο με τον οποίο τα παρουσιάζει;
9. Για ποια στοιχεία της πολιτικής ή της κοινωνικής ζωής της αρχαίας Αθήνας θα μπορούσαμε να συναγάγουμε πληροφορίες από το προοίμιο αν το αξιοποιήσουμε ως ιστορική πηγή;
10. «διάκειμαι»: Να αντικαταστήσετε την πρόθεση *διά* με τις προθέσεις *κατά*, *ἐπί*, *παρά*, *έν*, *ἀπό*, *ὑπό* και να σχηματίσετε στη νέα ελληνική σύντομες προτάσεις με τα ρήματα αυτά ή παράγωγά τους, στις οποίες θα αναδεικνύεται η σημασία τους.
11. «ἠγοῦμαι»: Να προσδιορίσετε τις δύο σημασίες του ρήματος.
12. Να επισημάνετε τις λέξεις του κειμένου που είναι πολιτικοί και δικανικοί όροι ή αναφέρονται στις ανθρώπινες σχέσεις στην αρχαία Αθήνα και να τις μεταφέρετε στα

νέα ελληνικά. Αν αυτές χρησιμοποιούνται στην εποχή μας, να δηλώσετε τη διαφορά στη σημασία τους, όπου υπάρχει.

13. Να γράψετε στα νέα ελληνικά πέντε ουσιαστικά και επίθετα με β' συνθετικό το ρήμα πράττω και παραγωγικές καταλήξεις -ος, -ία, -τος, -η και να δηλώσετε τη σημασία τους.
14. «βούλομαι», «βουλεύομαι»: (α) Ποια η σημασία του καθενός ρήματος; (β) Να επισημάνετε τη σημασιολογική διαφορά του ρήματος βούλομαι από το ρήμα ἐθέλω.
15. Να γράψετε στα αρχαία ελληνικά από ένα συνώνυμο για τις ακόλουθες λέξεις: πράττω, βιῶ, φαίνομαι, δέομαι, ἡγοῦμαι.
16. «σφόδρα-διακείμενος-πεπραγμένα»: Να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις αυτές σε ισάριθμες προτάσεις στη νέα ελληνική, ώστε να αναδεικνύεται η σημασία τους.
17. «εὔνοος»: Να γράψετε στα νέα ελληνικά πέντε λέξεις αλλάζοντας το α' συνθετικό.
18. «ἀποφέρω»: Να γράψετε στα νέα ελληνικά τρία παράγωγα ή σύνθετα από το κάθε θέμα του ρήματος φέρω: φερ-, φορ-, ενεκ-, και ένα σύνθετο από το θέμα φωρ-.
19. Να γράψετε τη σημασία των ακολούθων ρημάτων συνθέτων του ἵσταμαι: ἀφίσταμαι, ἀνίσταμαι, καθίσταμαι, μεθίσταμαι, παρίσταμαι, ὑφίσταμαι.
20. Να γράψετε τη σημασία των ρημάτων: πιστεύω ἐμαντῶ, πιστεύω, πιστεύομαι.
21. Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τα παράγωγα ή ομόρριζά τους από τη στήλη Β'.

A'	B'
βιώω-ῶ	ρήση
ἔχω	ποίηση
ποιέω-ῶ	φάσμα
λέγω	βιώσιμος
φαίνομαι	πράγμα
πράττω	ευεξία
	πράκτωρ
	ρήμα
	βίωμα
	φανός
	έξις
	αβίωτος
	σχεδόν
	ποίημα
	λέσχη
	βιώνω
	άπραγος

22. Να βρείτε ποιο από τα ρητορικά σχήματα ή σχήματα λόγου της στήλης Β' αντιστοιχεί σε κάθε χωρίο του κειμένου της στήλης Α'.

A'	B'
ῶ βουλή	Πολυσύνδετο
κακῶς ποιεῖν	Αντίθεση
πολλήν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον	Μετωνυμία
καὶ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν καὶ περὶ τὰ ἄλλα...	Υπερβατό
ἐμὲ μὲν δοκιμάζειν, τούτους δὲ ἡγειῖσθαι χεῖρους εἶναι	Περίφραση

ΛΙΗΓΗΣΗ - ΑΠΟΔΕΙΞΗ

Παρ. 4 - 8

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

*Ἡμᾶς γὰρ ὁ πατήρ πρὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ
συμφορᾶς ὡς Σάτυρον τὸν ἐν τῷ Πόντῳ
δαιτησομένους ἐξέπεμψε, καὶ οὔτε τῶν τειχῶν
καθαυρομένων <ἐπεδημοῦμεν> οὔτε
μεθισταμένης τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἦλθομεν πρὶν
τοὺς ἀπὸ Φυλῆς εἰς τὸν Πειραιᾶ καταλθεῖν
πρότερον πένθ' ἡμέραις.*

*Καίτοι οὔτε ἡμᾶς εἰκὸς ἦν εἰς τοιοῦτον καιρὸν
ἀφιγμένους ἐπιθυμεῖν μετέχειν τῶν ἀλλοτριῶν
κινδύνων, οὔτ' ἐκεῖνοι φαίνονται τοιαύτην
γνώμην ἔχοντες ὥστε καὶ τοῖς ἀποδημοῦσι καὶ
τοῖς μηδὲν ἐξαμαρτάνουσι μεταδίδοναι τῆς
πολιτείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἠτίμαζον καὶ τοὺς
συγκαταλύσαντας τὸν δῆμον.*

*Ἐπειτα δὲ ἐκ μὲν τοῦ σανιδίου τοὺς
ἰππεύσαντας σκοπεῖν εὐθὲς ἐστίν·
ἐν τούτῳ γὰρ πολλοὶ μὲν τῶν ὁμολογούντων
ἰππεύειν οὐκ ἐνεῖσιν, ἐνιοὶ δὲ τῶν
ἀποδημούντων ἐγγεγραμμένοι εἰσίν.*

*ἐκεῖνος δ' ἐστὶν ἔλεγχος μέγιστος·
ἐπειδὴ γὰρ κατήλθετε, ἐψηφίσασθε τοὺς
φυλάρχους ἀπενεγκεῖν τοὺς ἰππεύσαντας, ἵνα
τὰς καταστάσεις ἀναπράξητε παρ' αὐτῶν.*

(4) Γιατί εμᾶς (εμένα και τον αδερφό μου) ο πατέρας μου, πριν από την καταστροφή στον Ελλησποντο, μας έστειλε να ζήσουμε στον Σάτυρο, (τον άρχοντα) στον Πόντο, και ούτε τότε που γκρεμίζονταν τα τείχη βρισκόμασταν στην πόλη, ούτε όταν άλλαζε το πολίτευμα, αλλά ήρθαμε (στην Αθήνα) πέντε μέρες πριν επιστρέψουν από την εξορία οι δημοκρατικοί από τη Φυλή στον Πειραιά.

(5) Και βέβαια, ούτε εμεῖς, εφόσον είχαμε φτάσει σε τέτοιες περιστάσεις, ήταν φυσικό να θέλουμε να συμμετέχουμε σε ξένους κινδύνους, ούτε εκείνοι, προφανώς, είχαν τέτοια πρόθεση, ώστε σ' εκείνους που ήταν μακριά από την πατρίδα και δεν έκαναν κανένα αδίκημα να παρέχουν αξιώματα στη διοίκηση της πολιτείας· αντίθετα στερούσαν τα πολιτικά δικαιώματα κι από εκείνους που μαζί τους κατέλυσαν το δημοκρατικό πολίτευμα.

(6) Ἐπειτα, είναι ανόητο να εξετάζει κανείς από την πινακίδα ποιοι υπηρέτησαν ως ιππείς. Γιατί σ' αυτήν δεν είναι γραμμένοι πολλοί από εκείνους που παραδέχονται ότι υπηρέτησαν, ενώ είναι γραμμένοι πολλοί από εκείνους που έλειπαν απ' την Αθήνα. Η ισχυρότερη απόδειξη είναι εκείνη: όταν δηλαδή επιστρέψατε στην πατρίδα από την εξορία, αποφασίσατε με ψήφισμα να παραδώσουν οι φύλαρχοι κατάλογο των ιππέων για να εισπράξετε πίσω απ' αυτούς το επίδομα.

Ἐμὲ τοίνυν οὐδεὶς ἂν ἀποδείξειεν οὐτ' ἀπενεχθέντα ὑπὸ τῶν φυλάρχων οὔτε παραδοθέντα τοῖς συνδίκοις οὔτε κατάστασιν καταβαλόντα. καίτοι πᾶσι ῥάδιον τοῦτο γνῶναι, ὅτι ἀναγκαῖον ἦν τοῖς φυλάρχοις, εἰ μὴ ἀποδείξειαν τοὺς ἔχοντας τὰς καταστάσεις, αὐτοῖς ζημιουῖσθαι.

ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἢ τούτοις πιστεύοιτε·

ἐκ μὲν γὰρ τούτων ῥάδιον ἦν ἐξαλειφθῆναι τῷ βουλομένῳ, ἐν ἐκείνοις δὲ τοὺς ἰππεύσαντας ἀναγκαῖον ἦν ὑπὸ τῶν φυλάρχων ἀπενεχθῆναι.

Ἔτι δέ, ὦ βουλή, εἴπερ ἰππεύσα, οὐκ ἂν ἦν ἔξαρνος ὡς δεινὸν τι πεποιηκῶς, ἀλλ' ἠξίου, ἀποδείξας ὡς οὐδεὶς ὑπ' ἐμοῦ τῶν πολιτῶν κακῶς πέποιθε, δοκιμάζεσθαι.

ὁρῶ δὲ καὶ ὑμᾶς ταύτη τῇ γνώμῃ χρωμένους, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν τότε ἰππευσάντων βουλευόντας, πολλοὺς δ' αὐτῶν στρατηγούς καὶ ἰπάρχους κεχειροτονημένους.

ὥστε μηδὲν δι' ἄλλο με ἠγεῖσθε ταύτην ποιῆσθαι τὴν ἀπολογία, ἢ ὅτι περιφανῶς ἐτόλμησάν μου καταψεύσασθαι.

Ἄνάβηθι δέ μοι καὶ μαρτύρησον.

(7) Εγώ λοιπόν κανείς δεν μπορεί να αποδείξει ούτε ότι αναφέρθηκα από τους φυλάρχους, ούτε ότι παραδόθηκα στους συνηγόρους του δημοσίου, ούτε ότι επέστρεψα το επίδομα. Κι όμως είναι εύκολο ο καθένας να καταλάβει αυτό, ότι δηλαδή οι φύλαρχοι αναγκαστικά, αν δεν φανέρωναν ποιοι είχαν πάρει τα επιδόματα, πλήρωναν ως τιμωρία το ποσό οι ίδιοι.

Επομένως πολύ πιο δίκαια θα δείχνατε εμπιστοσύνη σ' εκείνους τους καταλόγους παρά σ' αυτές (τις πινακίδες).

Γιατί απ' αυτές ήταν εύκολο για όποιον το ήθελε να διαγραφεί το όνομά του, ενώ σ' εκείνους (τους καταλόγους) ήταν υποχρεωτικό να γραφούν από τους φυλάρχους τα ονόματα όσων υπηρέτησαν ως ιππείς.

(8) Επιπλέον, κύριοι βουλευτές, αν βέβαια υπηρέτησα ως ιππέας, δεν θα το αρνιόμουν σαν να έχω κάνει κάτι φοβερό, αλλά θα προέβαλλα την αξίωση, αφού αποδείξω ότι κανείς πολίτης δεν έχει πάθει κακό από εμένα, να με εγκρίνετε για βουλευτή.

Και βλέπω ότι κι εσείς είστε αυτής της άποψης, και ότι απ' τη μια πολλοί από αυτούς που τότε υπηρέτησαν ως ιππείς είναι (τόρα) βουλευτές, ενώ απ' την άλλη πολλοί απ' τους ίδιους έχουν εκλεγεί στρατηγοί και ἰπάρχοι. Επομένως, για κανέναν άλλο λόγο να μη νομίζετε ότι κάνω αυτήν την απολογία, παρά μόνο διότι οι κατήγοροί μου τόλμησαν να πουν δημοσίως ψέματα εναντίον μου. Ανέβα λοιπόν στο βήμα και δώσε κατάθεση για μένα.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Λυσίας εκθέτει κατά βάσιν 3 επιχειρήματα:

- Ο Μαντίθεος έλειπε από την πόλη, γύρισε σχεδόν μαζί με τον Θρασύβουλο και τους δημοκρατικούς, και γι' αυτό δεν ήταν λογικό να θέλει να εμπλακεί σε ένα καθεστώς που όδευε προς το τέλος του και του οποίου οι ηγέτες όχι μόνο δεν έψαχναν νέα «στελέχη» ανάμεσα σε ξένους αλλά δίωκαν ακόμη και τους «δικούς» τους.
- Το σανίδιο είναι αναξιόπιστο τεκμήριο σε σχέση με τους καταλόγους των φυλάρχων, διότι το πρώτο ήταν εκτεθειμένο, ενώ οι δεύτεροι έπρεπε να είναι ακριβείς, μια και, αν οι φύλαρχοι απέκρυπταν κάποιον ιππέα, θα έπρεπε οι ίδιοι από την τσέπη τους να πληρώσουν το επίδομά του.
- Δεν είναι κακό κανείς να υπηρετεί στρατιωτικά. Η υπηρεσία κατά τη διάρκεια ενός φαύλου καθεστώτος δεν καθιστά τον στρατιώτη φαύλο. Εξάλλου (ψυχολογικό επιχείρημα, σχεδόν απειλητικό για μέλη του ακροατηρίου) πολλοί που υπηρέτησαν ως ιππείς επί των Τριάκοντα έχουν γίνει βουλευτές, στρατηγοί, ίππαρχοι.

Τελικά ο Μαντίθεος εμφανίζεται να θέλει μόνο να αποκαταστήσει το προσβεβλημένο από τις συκοφαντίες των κατηγορών του όνομά του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Σε ποιες ιστορικές στιγμές της αρχαίας Αθήνας αναφέρεται ο Μαντίθεος;
2. Τι γνωρίζετε για το αξίωμα του στρατηγού στην αρχαία Αθήνα;
3. «μεθισταμένης τῆς πολιτείας»: Πώς διαμορφώθηκε η πολιτική κατάσταση στην Αθήνα μετά την καθαίρεση των τειχών;
4. Τι σημαίνει «σανίδιον» και «κατάστασις» και ποιο ρόλο είχαν στην αρχαία Αθήνα;
5. «ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἢ τούτοις πιστεύοιτε»: Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει ο ομιλητής; Να διατυπώσετε αναλυτικά τα επιχειρήματά του.
6. «φύλαρχοι», «στρατηγοί»: Ποιος ο ρόλος τους στην αρχαία Αθήνα;
7. Ποιες πληροφορίες αντλούμε για την πολιτική και κοινωνική ζωή της αρχαίας Αθήνας από το κείμενο, αν το αξιοποιήσουμε ως ιστορική πηγή;
8. Να εντοπίσετε στο κείμενο τη φιλοφρονητική διάθεση προς το ακροατήριο και να βρείτε ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί.
9. Να συζεύξετε το καθένα από τα χωρία του κειμένου που βρίσκονται στην αριστερή στήλη με το κατάλληλο σχήμα λόγου από αυτά που βρίσκονται στη δεξιά. (ΠΡΟΣΟΧΗ: 2 στοιχεία της δεξιάς στήλης περισσεύουν).

πρὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφορᾶς

εὐηθές ἐστιν – ἔλεγχος μέγιστος

οὔτε... οὔτε... οὔτε

φαίνονται τοιαύτην γνώμην ἔχοντες

πολλοὺς δ' αὐτῶν στρατηγούς

ὡς δεινὸν τι πεποικώς

περίφραση

σχῆμα υπερβατό

σχῆμα μετωνυμίας

βραχυλογία

αντίθεση

έμφαση

υπερβολή

απροσδόκητο

10. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με παράγωγα των ρημάτων που δίδονται:
- καθαιρέω-ῶ: Η του στρατηγού.
ἐξαιρέω-ῶ: Ἐχει ἤθος, γι' αυτό αποτελεί
..... στη διαφθορά που επικρατεί.
δίδωμι: Πληρώνω τις
Το βιβλίο είναι ένα καλό
Είναι του ναού.
γιγνώσκω: Η είναι δύναμη.
Ἐχει πλήρη του θέματος.
11. Ποια είναι η διαφορά της σημασίας του «πυνθάνομαι» από το «μανθάνω» και το «επίσταμαι»;

ΛΙΗΓΗΣΗ - ΑΠΟΔΕΙΞΗ

Παρ. 9 - 13

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Περὶ μὲν τοίνυν αὐτῆς τῆς αἰτίας οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· δοκεῖ δέ μοι, ὦ βουλῆ, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι περὶ αὐτῶν μόνων τῶν κατηγορημένων προσήκειν ἀπολογεῖσθαι, ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις δίκαιον εἶναι παντὸς τοῦ βίου λόγον διδόναι.

δέομαι οὖν ὑμῶν μετ' εὐνοίας ἀκράσασθαι μου.

ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογίαν ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων.

Ἐγὼ γὰρ πρῶτον μὲν οὐσίας μοι οὐ πολλῆς καταλειφθείσης διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως, δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα ἐπιδοὺς τριάκοντα μνᾶς ἑκατέρω, πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως ἐνειμάμην ὥστ' ἐκείνον πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν ἐμοῦ τῶν πατρῶων, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας οὕτως βεβίωκα ὥστε μηδεπώποτε μοι μηδὲ πρὸς ἓνα μηδὲν ἔγκλημα γενέσθαι.

Καὶ τὰ μὲν ἴδια οὕτως διώκηκα·

περὶ δὲ τῶν κοινῶν μοι μέγιστον ἠγοῦμαι τεκμήριον εἶναι τῆς ἐμῆς ἐπιεικειᾶς, ὅτι τῶν νεωτέρων ὅσοι περὶ κύβους ἢ πότους ἢ [περὶ] τὰς τοιαύτας ἀκολασίας τυγχάνουσι τὰς διατριβὰς ποιούμενοι, πάντας αὐτοὺς ὄψεσθέ μοι διαφόρους ὄντας, καὶ πλεῖστα τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους.

καίτοι δῆλον ὅτι, εἰ τῶν αὐτῶν ἐπεθυμοῦμεν, οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ ἐμοῦ.

(9) Γι' αὐτὴ λοιπὸν καθ' αὐτὴ τὴν κατηγορία δεν ξέρω γιατί πρέπει να μιλάω περισσότερο. Νομίζω ὅμως, κύριοι βουλευτές, ὅτι στις ἄλλες, βέβαια, δίκες ἀρμόζει ὁ κατηγορούμενος να ἀπολογεῖται μόνο για τις ἴδιες τις κατηγορίες, στις δοκιμασίες ὅμως εἶναι δίκαιο να λογοδοτεῖ για ὅλη του τη ζωή. Σας παρακαλῶ λοιπὸν να με ἀκούσετε προσεκτικὰ με εὐνοϊκὴ διάθεση. Καὶ θα ἀπολογηθῶ ὅσο μπορῶ πιο σύντομα.

(10) Πρῶτα-πρῶτα λοιπὸν ἐγώ, ἀν καὶ δε μου κληροδοτήθηκε μεγάλη περιουσία, ἐξαιτίας τῶν συμφορῶν καὶ τοῦ πατέρα μου καὶ τῆς πόλης, καὶ πάντρεψα δύο ἀδελφές δίνοντας στὴν κάθε μια προίκα τριάντα μνες, καὶ με τὸν ἀδελφὸ μου με τέτοιο τρόπο μοιράστηκα τὴν περιουσία, ὥστε ἐκεῖνος να παραδέχεται ὅτι ἔχει μεγαλύτερο μέρος τῆς πατρικῆς περιουσίας ἀπὸ μένα, κι ἀπέναντι σ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἔχω ζήσει ἔτσι, ὥστε ποτὲ μέχρι τώρα δεν ἔδωσα ἀφορμὴ οὔτε σε ἓναν να ἔχει παράπονο ἐναντίον μου.

(11) Καὶ τις ἰδιωτικὲς μου υποθέσεις ἔτσι ἔχω τακτοποιήσει (διευθύνει).

Ὅσον ἀφορᾶ, τώρα, στὴ δημόσια παρουσία μου, νομίζω ὅτι τὸ πιο σπουδαῖο τεκμήριο τῆς τιμιότητάς μου εἶναι τὸ ὅτι ὅσοι ἀπὸ τοὺς νεότερους τυχαίνει να χάνουν τὸν καιρὸ τους στα ζάρια, στὸ κρᾶσί καὶ σε τέτοιου εἶδους ἀκολασίες, θα δεῖτε ὅτι ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ἐχθροὶ μου καὶ (θα ἀντιληφθεῖτε) ὅτι διαδίδουν πάρα πολλές συκοφαντίες καὶ ψέματα για μένα. Καὶ βέβαια εἶναι φανερό ὅτι, ἀν εἶχαμε τις ἴδιες ἐπιθυμίες (τὰ ἴδια γούστα), δεν θα εἶχαν τέτοια γνώμη για μένα.

Ἐπι δ', ὡ βουλῆ, οὐδεις ἂν ἀποδείξει περι ἔμου δύναιτο οὔτε δίκην αἰσχρὰν οὔτε γραφήν οὔτε εἰσαγγελίαν γεγενημένην·

καίτοι ἑτέρους ὁρᾶτε πολλάκις εἰς τοιούτους ἀγῶνας καθεστηκότας.

πρὸς τοίνυν τὰς στρατείας καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους σκέψασθε οἷον ἔμαντὸν παρέχω τῇ πόλει.

Πρῶτον μὲν γάρ, ὅτε τὴν συμμαχίαν ἐποιήσασθε πρὸς Βοιωτοὺς καὶ εἰς Ἀλίαρτον ἔδει βοηθεῖν, ὑπὸ Ὀρθοβούλου κατειλεγμένος ἵππεύειν ἐπειδὴ πάντας ἐώρων τοῖς μὲν ἵππεύουσιν ἀσφάλειαν εἶναι δεῖν νομίζοντας, τοῖς δ' ὀπλίταις κίνδυνον ἡγουμένους, ἑτέρων ἀναβάντων ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀδοκιμάστων παρὰ τὸν νόμον ἐγὼ προσελθὼν ἔφην τῷ Ὀρθοβούλῳ ἐξαλεῖψαί με ἐκ τοῦ καταλόγου, ἡγούμενος αἰσχρὸν εἶναι τοῦ πλήθους μέλλοντος κινδυνεύειν ἄδειαν ἔμαντῷ παρασκευάσαντα στρατεύεσθαι.

Καί μοι ἀνάβηθι, Ὀρθόβουλε.

(12) Επίσης, κύριοι βουλευτές, κανείς δεν μπορεί να αποδείξει για μένα ότι έχει γίνει εναντίον μου ούτε κάποια επονείδιστη ιδιωτική δίκη, ούτε έγγραφη καταγγελία ούτε μήνυση για δημόσιο αδίκημα.

Κι όμως βλέπετε ότι άλλοι πολλές φορές έχουν εμπλακεί σε τέτοιου είδους δικαστικούς αγώνες.

Εξετάστε όμως και πόσο πρόθυμα εκπληρώνω το καθήκον μου προς την πατρίδα στις εκστρατείες και στους πολεμικούς κινδύνους εναντίον των εχθρών.

(13) Καταρχάς, τότε που συνάψατε τη συμμαχία με τους Βοιωτούς κι έπρεπε να τους βοηθήσετε στην Αλίαρτο, ενώ είχα καταγραφεί από τον Ορθόβουλο να υπηρετήσω στο ιππικό, επειδή έβλεπα πως όλοι έκριναν ότι όσοι υπηρετούσαν στο ιππικό ήταν κατά συνθήκην ασφαλείς, ενώ οι οπλίτες διέτρεχαν κίνδυνο, μολονότι άλλοι κατατάχτηκαν παράνομα στο ιππικό χωρίς να υποβληθούν σε δοκιμασία, εγώ παρουσιάστηκα στον Ορθόβουλο και τον παρακάλεσα να με διαγράψει από τον κατάλογο των ιππέων, επειδή θεωρούσα ότι ήταν ντροπή, την ώρα που ο λαός επρόκειτο να αντιμετωπίσει κινδύνους, εγώ να συμμετέχω στην εκστρατεία έχοντας εξασφαλίσει τη θέση μου (έχοντας κατοχυρώσει την προσωπική μου ασφάλεια). Και για χάρη μου, ανέβα στο βήμα Ορθόβουλε.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Μαντίθεος κλείνει τον 1^ο άξονα του λόγου (την αναίρεση συγκεκριμένα του κατηγορητηρίου) και ανοίγει τον 2^ο (την αναφορά στη ζωή και το ήθος του ευρύτερα).

Ο 2^{ος} άξονας χωρίζεται σε 3 μέρη:

- Ο Μαντίθεος είναι άψογος στην οικογένειά του.
 - Δεν έχει διωχθεί δικαστικά ούτε για ιδιωτική ούτε για δημόσια υπόθεση.
 - Είναι συνεπής στις στρατιωτικές του υποχρεώσεις, και μάλιστα προτιμά να κινδυνεύει μαζί με τον απλό λαό στο πεζικό, παρά να είναι στο ιππικό με τους αριστοκράτες που πολεμούν εκ του ασφαλούς.
-

Το τελευταίο παρουσιάζει τον Μαντίθεο δημοκρατικό, «παιδί του λαού», κάτι που αντικρούει την κατηγορία ότι ήταν στην ουσία αριστοκρατικός και φιλικά διακείμενος προς το ολιγαρχικό καθεστώς των Τριάκοντα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι γνωρίζετε για τη διαδικασία της δοκιμασίας;
2. Ποια πραγματολογικά στοιχεία για την Αθήνα του 5ου αιώνα μπορούμε να εξαγάγουμε από το απόσπασμα, αν το αξιοποιήσουμε ως ιστορική πηγή;
3. *εἰ τῶν αὐτῶν ἐπεθυμοῦμεν... περὶ ἐμοῦ / οὐδείς... γεγεννημένην*: Να αξιολογήσετε τα επιχειρήματα αυτά.
4. Τι γνωρίζετε για τη δοκιμασία των ιππέων στην αρχαία Αθήνα;
5. Σε ποιους θεματικούς άξονες οργανώνει την απολογία του ο Μαντίθεος στο απόσπασμα;
6. Γιατί συνδέει ο Μαντίθεος την οικονομική του κατάσταση με τις συμφορές της πόλης;
7. Να εντοπίσετε το σημείο στο οποίο ο Μαντίθεος τονίζει ότι η ευπρεπής συμπεριφορά στην ιδιωτική ζωή αποτελεί εγγύηση για τη δημόσια ζωή και να αξιολογήσετε το επιχειρήματά του αυτό.
8. *«περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους»*: Ποιο αρνητικό κοινωνικό φαινόμενο θίγει ο Μαντίθεος και τι νομίζετε ότι επιδιώκει με την αναφορά του αυτή;
9. *«δίκη», «γραφή», «εισαγγελία»*: Ποιος ήταν ο ρόλος τους στην αρχαία Αθήνα;
10. Κατά τον Αριστοτέλη, υπάρχουν δύο ειδών παραδείγματα, τα ιστορικά ή πραγματικά και τα φανταστικά ή πλαστά, που βοηθούν τον ρήτορα να προωθήσει την επιχειρηματολογία του. Τι είδους παράδειγμα χρησιμοποιεί ο Μαντίθεος στο απόσπασμα; Να το εντοπίσετε και να κρίνετε την αποτελεσματικότητά του.
11. Στους δικανικούς λόγους οι *«πράξεις ἐκ τοῦ βίου»* είναι κοινοί τόποι τόσο για το ήθος του λέγοντος όσο και για το ήθος του αντιπάλου. Να εντοπίσετε τα σημεία του αποσπάσματος που επιβεβαιώνουν την άποψη αυτή.
12. Ποια επιχειρήματα του Μαντιθέου απευθύνονται στο συναίσθημα και ποια στη λογική;
13. Να ερμηνεύσετε τη σειρά με την οποία παραθέτει τα επιχειρήματά του ο Μαντίθεος.

14. Να συζεύξετε τα κατάλληλα στοιχεία των δύο στηλών. (ΠΡΟΣΟΧΗ: 2 στοιχεία της δεξιάς στήλης περισσεύουν).

τυγχάνουσι τὰς διατριβὰς ποιούμενοι
δύο ἀδελφὰς ἐξέδωκα
μηδέ – μηδέν
ἐτέρων - ἀπάντων - ἀναβάντων
οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον
μηδὲ πρὸς ἓνα
οὐ πολλῆς

σχῆμα λιτότητας
υπερβολή
μεταφορά
περίφραση
σχῆμα υπερβατό
ομοιοτέλετο
συνωνυμία
έμφαση
επανάληψη

15. «διατριβή»: Ποια η σημασία της λέξης τότε και ποια σήμερα; Να γράψετε μια πρόταση όπου θα φαίνεται η σημερινή της σημασία.

16. Να εντοπίσετε τις λέξεις του κειμένου που είναι ομόρριζες με τις παρακάτω: δόγμα, όψη, γηγενής, ευεξία, άβατος, δέηση, τύχη.

17. Να συζεύξετε τις λέξεις των δύο στηλών με βάση την ετυμολογική τους συγγένεια:

φημί
ἡγούμαι
όρῶ
οίδα

εισηγητής
αυτόπτης
γενεά
προφήτης
προγενέστερος
κατάφαση
όραση
όραμα
ηγούμενος
ιστορία
ηγεμόνας
κάτοπτρο
είδηση

ΛΙΗΓΗΣΗ - ΑΠΟΔΕΙΞΗ

Παρ. 18 - 19

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τῶν τοίνυν ἄλλων στρατειῶν καὶ φρουρῶν οὐδεμιᾶς ἀπελείφθην πώποτε, ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον διατετέλεκα μετὰ τῶν πρώτων μὲν τὰς ἐξόδους ποιούμενος, μετὰ τῶν τελευταίων δὲ ἀναχωρῶν.

καίτοι χρὴ τοὺς φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτευομένους ἐκ τῶν τοιούτων σκοπεῖν, ἀλλ' οὐκ εἴ τις κομᾶ, διὰ τοῦτο μισεῖν τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα οὔτε τοὺς ιδιώτας οὔτε τὸ κοινὸν τῆς πόλεως βλάπτει, ἐκ δὲ τῶν κινδυνεύειν ἐθελόντων πρὸς τοὺς πολεμίους ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελείσθε.

Ὡστε οὐκ ἄξιον ἀπ' ὄψεως, ὧ βουλῇ, οὔτε φιλεῖν οὔτε μισεῖν οὐδένα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν πολλοὶ μὲν γὰρ μικρὸν διαλεγόμενοι καὶ κοσμίως ἀμπεχόμενοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι γεγόνασιν, ἕτεροι δὲ τῶν τοιούτων ἀμελοῦντες πολλὰ κάγαθὰ ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι.

(18) Καμιά λοιπόν από τις άλλες εκστρατείες και καμιά φύλαξη οχυρού τύπου δεν παραμέλησα, αλλά όλο το χρονικό διάστημα της θητείας μου διαρκώς εκστράτευα με τους πρώτους και αποχωρούσα από τη μάχη με τους τελευταίους.

Και βέβαια, πρέπει με κριτήριο τέτοιου είδους πράξεις να εξετάζετε όσους πολιτεύονται με φιλοτιμία και σεμνότητα και όχι αν κάποιος τρέφει μακριά μαλλιά (αν καλλωπίζει την κόμη του) να τον αντιπαθείτε γι' αυτό· γιατί αυτού του είδους οι συνήθειες ούτε τους απλούς πολίτες ούτε ο σύνολο της πόλης βλάπτουν, όλοι όμως ανεξαιρέτως ωφελείσθε από εκείνους που είναι πρόθυμοι να ριψοκινδυνεύουν στους πολέμους εναντίον των εχθρών.

(19) Επομένως δεν αξίζει, βουλευτές, να δείχνετε ούτε συμπάθεια ούτε αντιπάθεια απέναντι σε κανέναν εξαιτίας της εξωτερικής του εμφάνισης, αλλά να τον κρίνετε από τα έργα του. Γιατί πολλοί που μιλάνε λίγο και ντύνονται σεμνά έχουν γίνει αίτιοι σοβαρών συμφορών, ενώ άλλοι που τέτοια πράγματα τα παραμελούν σας έχουν προσφέρει πολλές και καλές υπηρεσίες.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Μαντίθεος συνεχίζει την αναφορά του στις στρατιωτικές του υπηρεσίες.

Αντιδιαστέλλει την όλη δημόσια παρουσία του (*το είναι*) που την προβάλλει ωφέλιμη για την πόλη, με την εμφάνισή του (*το φαίνεσθαι*, μακριά μαλλιά), που συνδεόταν στην Αθήνα της εποχής με λακωνίζοντες αριστοκράτες. Το πρώτο το θέτει ως την ουσία, που πρέπει να επηρεάζει τους βουλευτές, και το δεύτερο ως κάτι ανούσιο, που μόνο εντυπώσεις προκαλεί.

Αντιθέτει μάλιστα ανθρώπους που δείχνουν ευπρεπείς αλλά κάνουν κακό στην πόλη (ίσως νύξη για τους κατηγορούς του) με ανθρώπους που δεν είναι συμβατικοί στην εμφάνιση αλλά την ωφελούν (μάλλον αναφορά στον ίδιο).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να αναλύσετε την επιχειρηματολογία του Μαντιθέου.
2. Να αναλύσετε τη λειτουργία των αντιθέσεων στο απόσπασμα.
3. Πώς διαγράφει το ήθος του ο Μαντίθεος;
4. *οὐκ εἶ τις κομᾶ, διὰ τοῦτο μισεῖν*: Ποια προκατάληψη απέναντί του προσπαθεί να ανασκευάσει με τη φράση αυτή ο Μαντίθεος;
5. Να βρείτε τα ρήματα από τα οποία παράγονται οι ακόλουθες λέξεις: *διάλογος, γόνος, λοιπός, όψη, ιδέα, πολίτευμα, τελετή*.
6. *όψη, οδός*: Να συνθέσετε τα ουσιαστικά με τις προθέσεις *προς, συν, κατά, επί* και να γράψετε από μία πρόταση για κάθε σύνθετο ουσιαστικό που θα σχηματισθεί.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Παρ. 20 - 21

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἦδη δὲ τινῶν ἡσθόμην, ᾧ βουλή, καὶ διὰ ταῦτα ἀχθομένων μοι, ὅτι νεώτερος ἂν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ.

ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠναγκάσθην ὑπὲρ τῶν ἐμαντοῦ πραγμάτων δημηγορήσαι, ἔπειτα μέντοι καὶ ἐμαντῷ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι τοῦ δέοντος, ἅμα μὲν τῶν προγόνων ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐδὲν πέπαννται τὰ τῆς πόλεως πράττοντες,

ἅμα δὲ ὑμᾶς ὁρῶν (τὰ γὰρ ἀληθῆ χρὴ λέγειν) τοὺς τοιοῦτους μόνους ἀξιούς <τινός> νομίζοντας εἶναι·

Ὡστε ὁρῶν ὑμᾶς ταύτην τὴν γνώμην ἔχοντας τίς οὐκ ἂν ἐπαρθεῖη πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως;

ἔτι δὲ τί ἂν τοῖς τοιοῦτοις ἄχθοισθε; οὐ γὰρ ἕτεροι περὶ αὐτῶν κριταὶ εἰσιν, ἀλλ' ὑμεῖς.

(20) Κι αντιλήφθηκα και τώρα, κύριοι βουλευτές, ότι μερικοί αγανακτούν με μένα γι' αυτό, ότι δηλαδή, όταν ήμουν νεότερος, επιχείρησα να μιλήσω μπροστά στον λαό. Εγώ όμως, αρχικά, αναγκάστηκα να μιλήσω δημοσίως για προσωπικές υποθέσεις μου, έπειτα όμως μου φαίνεται ότι επέδειξα μεγαλύτερη φιλοδοξία απ' όση έπρεπε, και γιατί έφερνα στο μυαλό μου τους προγόνους, ότι δηλαδή μονίμως είχαν πολιτική παρουσία,

(21) και επειδή έβλεπα ότι εσείς (γιατί πρέπει να λέμε την αλήθεια) μόνο τέτοιοι άνθρωποι (με πολιτική παρουσία) θεωρούσατε ότι αξίζουν κάτι.

Άρα, βλέποντας εσάς να είστε αυτής της άποψης, ποιος δεν θα παρακινούνταν να πράττει και να μιλάει για τα ζητήματα της πόλης;

Αλλά τελικά, γιατί μπορεί να ενοχλείστε με τέτοιου είδους ανθρώπους; Εσείς κι όχι άλλοι είστε εκείνοι που θα τους κρίνουν.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Μαντίθεος στον επίλογο μάλλον **συνεχίζει την επιχειρηματολογία του**. Αναφέρεται σε κάποια φήμη που τον θέλει αλαζονικό να μιλά νέος στην εκκλησία του δήμου, κάτι που δεν το ήθελαν οι άγραφοι νόμοι της πόλης.

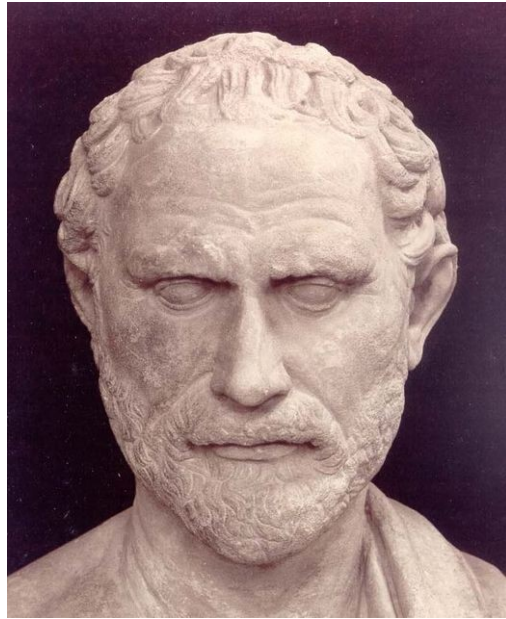
Παρά την παραδοχή ότι κάτι τέτοιο ήταν μάλλον υπερβολή εκ μέρους του, **δικαιολογεί την πράξη του:**

- διότι μίλησε για ιδιωτικής φύσεως ζήτημα,
 - διότι είχε παράδειγμα τους προγόνους που προέβαλλαν τη δημόσια παρουσία του πολίτη,
 - και διότι έβλεπε ότι στην πόλη εκτιμώνται οι πολίτες με τέτοια δημόσια παρουσία.
-

Κλείνει τον λόγο του τονίζοντας τη δύναμη κρίσης που τελικά έχουν οι βουλευτές (ήθος ακροατηρίου).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να αναλύσετε τα ρητορικά ήθη στο απόσπασμα.
2. Τι γνωρίζετε για το θέμα της ηλικίας αυτών που αγόρευαν στην εκκλησία του δήμου;
3. Ποιος ο ρόλος της τελευταίας ρητορικής ερώτησης του Μαντιθέου;
4. *δοκῶ, λέγω, αἴρω*: Να βρείτε για κάθε ρήμα τρεις νεοελληνικές παράγωγες λέξεις.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ

«ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΡΟΔΙΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ»

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Παρ. 1 – 2

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

*Οἶμαι δεῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περὶ τηλικούτων βουλευομένους δίδοιαι παρρησίαν ἐκάστω τῶν συμβουλευόντων.
ἐγὼ δ' οὐδεπώποθ' ἠγησάμην χαλεπὸν τὸ διδάξαι τὰ βέλτισθ' ὑμᾶς (ὡς γὰρ εἰπεῖν ἀπλῶς ἅπαντες ὑπάρχειν ἐγνωκότες μοι δοκεῖτε), ἀλλὰ τὸ πείσαι πράττειν ταῦτα·*

ἐπειδὴν γὰρ τι δόξη καὶ ψηφισθῆ, τότε ἴσον τοῦ πραχθῆναι ἀπέχει ὅσον περ πρὶν δόξαι.

ἔστι μὲν οὖν ἐν ᾧ ἐγὼ νομίζω χάριν ὑμᾶς τοῖς θεοῖς ὀφείλειν, τὸ τοὺς διὰ τὴν αὐτῶν ὕβριν ὑμῖν πολεμήσαντας οὐ πάλαι νῦν ἐν ὑμῖν μόνοις τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἔχειν τὰς ἐλπίδας.

ἄξιον δ' ἠσθῆναι τῷ παρόντι καιρῷ· συμβήσεται γὰρ ὑμῖν, ἐὰν ἂν χρηὴ βουλευέσθ' ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰς παρὰ τῶν διαβαλλόντων τὴν πόλιν ἡμῶν βλασφημίας ἔργω μετὰ δόξης καλῆς ἀπολύσασθαι.

(1) Νομίζω, ἄνδρες Αθηναῖοι, πως πρέπει, εφόσον συσκέπτεσθε για τόσο σπουδαία θέματα, να παραχωρεῖτε πλήρη την ελευθερία του λόγου σε κάθε ρήτορα. Εγώ βέβαια, ποτέ μέχρι τώρα δεν θεώρησα δύσκολο το να σας εκθέσω τις πιο συμφέρουσες λύσεις (γιατί νομίζω ότι ὅλοι σας, σε γενικές γραμμές, τις γνωρίζετε), ἀλλά το να σας πείσω να τις εφαρμόσετε. Γιατί κάθε φορά που κριθεῖ κάτι σωστό και αποφασιστεί, εξίσου ἀπέχει ἀπὸ την πραγματοποίησή του ὅσο ἀκριβῶς και προτοῦ αποφασιστεῖ.

(2) Ὑπάρχει λοιπὸν ἓνα πρᾶγμα ἀπ' αὐτὰ για τα οποία νομίζω ἐγὼ ὅτι οφείλετε ευγνωμοσύνη τους θεούς, το γεγονός δηλαδή ὅτι αυτοὶ που πρόσφατα πολέμησαν ἐναντίον σας ἐξαιτίας της ἀλαζονείας τους, τώρα σε σας και μόνο στηρίζουν τις ἐλπίδες της σωτηρίας τους. Κι ἀξίζει να ευχαρισθηθεῖτε με την τωρινή ευκαιρία. Γιατί αν αποφασίσετε ὅσα πρέπει γι' αὐτὸ το ζήτημα, θα συμβεῖ σε σας να ἀναιρέσετε ἔμπροσθα τις κακολογίες αὐτῶν που δυσφημοῦν με ψευδεῖς ἰσχυρισμούς την πόλη μας, κερδίζοντας ταυτόχρονα καλὴ φήμη.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Δημοσθένης ζητά από τους Αθηναίους να τον αφήσουν να μιλήσει, γιατί ξέρει καλά πως αυτό που θα προτείνει θα τους εξοργίσει. **Προλαμβάνει** λοιπόν πιθανές έντονες αντιδράσεις.

Κολακεύει (για την ευθυκρισία) αλλά και **μέμφεται** (για την απραξία) το ακροατήριό του.

Παρουσιάζει το αίτημα των Ροδίων ως **ευκαιρία** για τους Αθηναίους να αποκαταστήσουν το διαβεβλημένο στην Ελλάδα όνομα της πόλης τους. Άρα από την αρχή δείχνει τη διάθεσή του να δείξει ότι αγορεύει στην ουσία όχι για το καλό των Ροδίων, αλλά για το καλό των Αθηναίων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Πιστεύετε ότι το προοίμιο του λόγου εκπληρώνει τον σκοπό ενός τυπικού ρητορικού προοιμίου; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.
2. *διδόναι παρρησίαν ἐκάστῳ τῶν συμβουλευόντων*: Τι επιδιώκει να πετύχει και τι προσπαθεί να προλάβει ο ρήτορας;
3. Να ορίσετε την έννοια *παρρησία*, να τη σχετίσετε με την *ισηγορία*, και να περιγράψετε φαινόμενα στην αρχαία αθηναϊκή εκκλησία του δήμου που την απειλούσαν.
4. *διδάξαι τὰ βέλτιστα*: Ποιον σκοπό είχαν οι συμβουλευτικοί λόγοι;
5. Τι στην παράγραφο 1 κολακεύει και τι ψέγει το κοινό; Να αιτιολογήσετε τη φαινομενική αυτή αντίφαση στον λόγο του Δημοσθένη.
6. Σε ποιο από τα τρία συστατικά στοιχεία διεκπεραίωσης των υποθέσεων της πόλεως θεωρεί ο Δημοσθένης ότι υστερούν οι Αθηναίοι; Τι θεωρείτε ότι υποδηλώνει αυτή η υστέρηση για την Αθήνα της εποχής του;
7. Για ποιο λόγο ο Δημοσθένης αναφέρεται επικριτικά στους Ροδίους, τους οποίους υπερασπίζεται;
8. Με ποιον τρόπο ο Δημοσθένης προσπαθεί να αναστρέψει το εις βάρος των Ροδίων και του ιδίου κλίμα στην Εκκλησία του Δήμου; Θεωρείτε το κλίμα αυτό δικαιολογημένο την εποχή εκείνη;
9. *τὰς παρὰ τῶν διαβαλλόντων τὴν πόλιν ἡμῶν βλασφημίας*: Πιστεύετε ότι οι λόγοι αυτοί του Δημοσθένη ανταποκρίνονται στην ιστορική πραγματικότητα;
10. Πώς λειτουργεί η τελευταία περίοδος του προοιμίου;
11. Να χαρακτηρίσετε το ύφος του Δημοσθένη στο προοίμιο.
12. Ποιες λέξεις του προοιμίου έχουν ετυμολογική συγγένεια με τις ακόλουθες: *δάσκαλος*, *βελτιωμένος*, *πειθώ*, *ἡδονή*, *βρισιά*, *κατάλυση*, *διαβολή*, *επίγνωση*, *συμβάν*, *ηγέτης*;
13. Στις ακόλουθες προτάσεις να συμπληρώσετε τα κενά με λέξεις παράγωγες (απλές ή σύνθετες) του *βάλλω*:
 - Αυτά που είπε εναντίον μου ήταν και αποδείχτηκαν καθαρά ψέματα.
 - Τα αποτελέσματα του διαγωνισμού για την πλήρωση 20 κενών θέσεων στην εταιρεία θεωρήθηκαν και ακυρώθηκαν, επειδή δεν τηρήθηκαν τα εχέγγυα διεξαγωγής του.

- Λόγω της απαράδεκτης διαγωγής του κατά τη διάρκεια του μαθήματος από την τάξη.
- Οι μαθητές που μετείχαν στη θεατρική ομάδα του σχολείου έντονη προσπάθεια να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.
- Δεν τελείωσε την εργασία του ακόμη, επειδή εν τω μεταξύ ένα άλλο ζήτημα, το οποίο απαιτούσε άμεση επίλυση.
- Στην Καινή Διαθήκη περιέχονται πολλές που χρησιμοποίησε ο Ιησούς για να διδάξει με τρόπο αλληγορικό.

15. Να συμπληρώσετε τα κενά με λέξεις ομόρριζες της λέξης «καιρός» (απλές ή σύνθετες):

- Έχασε μια μεγάλη να αγοράσει φθηνά ένα σπίτι.
- Το θέμα του τερατισμού ενός πολέμου βρίσκεται πάντα στην
- Είναι γιατί όσα πετυχαίνει δεν οφείλονται στην αξία του, αλλά στο ότι επωφελείται από τις ευκαιρίες που του παρουσιάζονται.
- Η αστυνομία κατάφερε πλήγμα στα κυκλώματα των κακοποιών.
- Θα εξαρτηθεί από τις συνθήκες αν θα πάμε εκδρομή το Σαββατοκύριακο.
- Από την ασυνήθιστη για την εποχή έγιναν πολλές καταστροφές στις γεωργικές καλλιέργειες.
- Δεν να παρακολουθήσω αυτή την ωραία εκδήλωση λόγω φόρτου εργασίας.
- Πάντα για να πλήξει τα συμφέροντα του ανταγωνιστή του.

ΠΡΟΘΕΣΗ

Παρ. 3 – 4

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ἠτιάσαντο μὲν γὰρ ἡμᾶς ἐπιβουλεύειν αὐτοῖς
Χῖοι καὶ Βυζάντιοι καὶ Ῥόδιοι, καὶ διὰ ταῦτα
συνέστησαν ἐφ' ἡμᾶς τὸν τελευταῖον τουτοῖ
πόλεμον·

φανήσεται δ' ὁ μὲν πρυτανεύσας ταῦτα καὶ
πείσας Μαύσωλος, φίλος εἶναι φάσκων
Ῥοδίων, τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ἀφηρημένος, οἱ
δ' ἀποδείξαντες ἑαυτοὺς συμμάχους Χῖοι καὶ
Βυζάντιοι τοῖς ἀτυχήμασιν αὐτῶν οὐ βεβοηθη-
κότες,

ὑμεῖς δ', οὓς ἐφοβοῦντο, μόνοι τῶν
πάντων τῆς σωτηρίας αὐτοῖς αἴτιοι.

ἐκ δὲ τοῦ ταῦθ' ὑφ' ἀπάντων ὀφθῆναι ποιήσετε
τοὺς πολλοὺς ἐν ἀπάσαις ταῖς πόλεσι τοῦτο
ποιεῖσθαι σύμβολον τῆς αὐτῶν σωτηρίας, ἐὰν
ὑμῖν ᾧσι φίλοι·

οὐ μείζον οὐδὲν ἂν ὑμῖν γένοιτ' ἀγαθόν, ἢ παρὰ
πάντων ἐκόντων ἀνυπόπτου τυχεῖν εὐνοίας.

(3) Γιατί μας κατηγορήσαν οι Χίοι και οι Βυζάντιοι και οι Ρόδιοι ότι σχεδιάζαμε ύπουλα να τους βλάψουμε, και γι' αυτό το λόγο οργάνωσαν συμμαχικά εναντίον μας αυτόν εδώ τον τελευταίο πόλεμο. Θα αποδειχθεί όμως πως αυτός που τους υποκίνησε σ' αυτά και τους έπεισε, ο Μαύσωλος, αν και ισχυριζόταν ότι ήταν φίλος των Ροδίων, τους έχει στερήσει την ελευθερία τους, και πως οι Χίοι και οι Βυζάντιοι, που τους έκαναν τους συμμάχους, δεν τους έχουν συμπαρασταθεί στις ατυχίες τους,

(4) ενώ εσεῖς, τους οποίους φοβούνταν, μόνοι απ' όλους (θα αποδειχθεί ότι) γίνατε αἴτιοι της σωτηρίας τους.

Και αν αυτά τα πληροφορηθούν όλοι, θα κάνετε τους δημοκρατικούς σε όλες γενικά τις πόλεις να θεωρούν ως εγγύηση της σωτηρίας τους αυτό, το να είναι δηλαδή φίλοι σας.

Και κανένα καλό μεγαλύτερο απ' αυτό δεν θα μπορούσε να σας συμβεί, από το να έχετε δηλαδή την ανεπιφύλακτη οικειοθελή φιλία όλων.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Δημοσθένης αντιδιαστέλλει τους αφερέγγυους Χίους, Βυζαντίους Κάρες με τους μεγαλόψυχους και εγγυητές της δημοκρατίας και της σταθερότητας Αθηναίους.

Η επέμβαση στη Ρόδο κρίνει ότι θα ξανα-καταστήσει την Αθήνα την κυρίαρχη δημοκρατική δύναμη στην Ελλάδα, κάτι που θα ισχυροποιήσει ξανά τη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *ἤτιάσαντο μὲν γὰρ ἡμᾶς ἐπιβουλεύειν αὐτοῖς*: Σε ποιες κατηγορίες εναντίον των Αθηναίων αναφέρεται ο Δημοσθένης; Κρίνονται βάσιμες οι κατηγορίες αυτές;
2. *τὸν τελευταῖον τουτονὶ πόλεμον*: Σε ποιον πόλεμο αναφέρεται ο Δημοσθένης;
3. *πρυτανεύσας*: Πώς χρησιμοποιείται η λέξη από τον Δημοσθένη;
4. Ποια ωφέλεια θα έχει, κατά τον Δημοσθένη, η Αθήνα αν βοηθήσει τους Ροδίους;
5. Ποια είναι η θέση των δύο αυτών παραγράφων στη δομή του λόγου και τι επιδιώκεται σ' αυτό το τμήμα του λόγου;
Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις που έχουν ετυμολογική συγγένεια με τις ακόλουθες: *απειθία, παραποίηση, αντίφαση, σύσταση, εξόφθαλμος, διαίρεση, επίδειξη, εκουσίως, υποπτεύομαι*.
6. Να γράψετε δύο νεοελληνικές λέξεις παράγωγες από το θέμα του ενεστώτα και δύο από το θέμα του μέλλοντα του *ὄραω-ῶ*.

ΠΙΣΤΗ
Παρ. 5 – 16
Από μετάφραση

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι αντιφατικό και τι ριψοκίνδυνο επισημαίνει ο Δημοσθένης στην εξωτερική πολιτική των πολιτικών του αντιπάλων; (παρ. 5)
2. *Κι όμως όλοι γνωρίζουν πως οι Ρόδιοι είναι Έλληνες* (παρ. 5): Τι υποδηλώνει η φράση αυτή του Δημοσθένη για τον βαθμό εθνικής συνειδητοποίησης των αρχαίων Ελλήνων;
3. *πρώτος εγώ ανέβηκα στο βήμα και διατύπωσα τις προτάσεις μου* (παρ. 6): Σε ποιον λόγο του αναφέρεται ο Δημοσθένης, τι είχε προτείνει τότε και ποια πολιτική εξέφραζε;
4. *Λοιπόν και οι απόψεις που εκφράζω τώρα είναι συνεπείς μ' εκείνες που τότε είχα διατυπώσει* (παρ. 7): Γιατί ο Δημοσθένης δεν είναι πειστικός στο σημείο αυτό και τι επιδιώκει να επιτύχει;
5. *Εγώ δηλαδή, αν ήμουν στη βασιλική αυλή κι ο Βασιλέας ζητούσε τη γνώμη μου* (παρ. 7): Ποια ρητορική μέθοδο μετέρχεται στο σημείο αυτό ο Δημοσθένης;
6. Τι επιδιώκει να επιτύχει ο Δημοσθένης με τη δεύτερη περίοδο της παρ. 8;
7. Ποια ρητορική μέθοδο μετέρχεται ο Δημοσθένης στην παρ. 9;
8. Ποιο το επιχείρημα του Δημοσθένη στην παρ. 10;
9. Με ποια συλλογιστική προσπαθεί ο Δημοσθένης στις παρ. 10-13 να αμβλύνει τους φόβους των Αθηναίων για περιπέτειες στις οποίες θα μπορούσε να τους εμπλέξει η επέμβασή τους στη Ρόδο;
10. παρ. 13: Τι θα σημαίνει, κατά τον Δημοσθένη, πιθανή αντίδραση του Βασιλέως στην επέμβαση των Αθηναίων στη Ρόδο; Πώς λειτουργεί η διαπίστωσή του αυτή ρητορικά;
11. Πώς παρουσιάζει τους ολιγαρχικούς Ροδίους ο Δημοσθένης στην παρ. 14;
12. Να αναλύσετε τα ρητορικά ήθη στις παρ. 15-16.
13. *με σας που είστε Έλληνες και ανώτεροί τους* (παρ. 15): Ποια αρχαιοελληνική νοοτροπία υποδηλώνεται με τη φράση αυτή;
14. *ως Ρόδιοι που είναι* (παρ. 16): Ποια φήμη για τους Ροδίους υπαινίσσεται στο σημείο αυτό ο Δημοσθένης;
15. *η απερισκεψία γίνεται για τον λαό αιτία πολλών συμφορών* (παρ. 16): Ποια προτεραιότητα για το δημοκρατικό πολίτευμα υποβάλλεται από τη φράση αυτή;
16. Σε ποια ιστορική συγκυρία αναφέρεται εμμέσως ο Δημοσθένης στην τελευταία περίοδο της παρ. 16;
17. Για ποιο λόγο ο Δημοσθένης άφησε για το τέλος της επιχειρηματολογίας του την ανασκευή του πιο ισχυρού επιχειρήματος των αντιπάλων του: την επισήμανση της αντισυμμαχικής συμπεριφοράς των Ροδίων;
18. Για ποιο λόγο ο Δημοσθένης υπερασπίζεται τους Ροδίους «κατηγορώντας» τους;

ΠΙΣΤΗ
Παρ. 17 – 20

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

‘Οράτε δὲ κάκειν’, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι πολλοὺς ὑμεῖς πολέμους πεπολεμήκατε καὶ πρὸς δημοκρατίας καὶ πρὸς ὀλιγαρχίας. καὶ τοῦτο μὲν ἴστε καὶ αὐτοί· ἀλλ’ ὑπὲρ ὧν πρὸς ἑκατέρους ἔσθ’ ὑμῖν ὁ πόλεμος, τοῦτ’ ἴσως ὑμῶν οὐδεὶς λογίζεται.

*ὑπὲρ τίνων οὖν ἐστίν;
πρὸς μὲν τοὺς δῆμους ἢ περὶ τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων, οὐ δυνηθέντων δημοσίᾳ διαλύσασθαι ταῦτα, ἢ περὶ γῆς μέρους ἢ ὄρων ἢ φιλονικίας ἢ τῆς ἡγεμονίας·*

πρὸς δὲ τὰς ὀλιγαρχίας ὑπὲρ μὲν τούτων οὐδενός, ὑπὲρ δὲ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας·

ὥστ’ ἔγωγ’ οὐκ ἂν ὀκνήσαιμ’ εἰπεῖν μᾶλλον ἡγεῖσθαι συμφέρειν δημοκρατουμένους τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας πολεμεῖν ὑμῖν ἢ ὀλιγαρχουμένους φίλους εἶναι.

πρὸς μὲν γὰρ ἐλευθέρους ὄντας οὐ χαλεπῶς ἂν εἰρήνην ὑμᾶς ποιήσασθαι νομίζω, ὅποτε βουλευθείητε, πρὸς δ’ ὀλιγαρχουμένους οὐδὲ τὴν φιλίαν ἀσφαλῆ νομίζω· οὐ γὰρ ἔσθ’ ὅπως ὀλίγοι πολλοῖς καὶ ζητοῦντες ἄρχειν τοῖς μετ’ ἰσηγορίας ζῆν ἡρημένοις εὖνοι γένοιντ’ ἂν.

Θαυμάζω δ’ εἰ μηδεὶς ὑμῶν ἡγεῖται Χίων ὀλιγαρχουμένων καὶ Μυτιληναίων, καὶ νυνὶ Ῥοδίων καὶ πάντων ἀνθρώπων ὀλίγου δέω λέγειν εἰς ταύτην τὴν δουλείαν ὑπαγομένων, συγκινδυνεύειν τι τὴν παρ’ ἡμῖν πολιτείαν, μηδὲ λογίζεται τοῦθ’ ὅτι οὐκ ἔστιν ὅπως, εἰ δι’ ὀλιγαρχίας ἅπαντα συστήσεται, τὸν παρ’ ὑμῖν δῆμον ἐάσουσιν.

(17) Προσέχετε ὅμως κι εκείνο, Αθηναῖοι, ὅτι δηλαδή ἔχετε κάνει πολλοὺς πολέμους καὶ ἐναντίον δημοκρατιῶν καὶ ἐναντίον ὀλιγαρχιών. Κι αὐτὸ βέβαια το ξέρετε καλά καὶ οἱ ἴδιοι· ἀλλὰ γιὰ ποιους λόγους πολεμάτε ἐναντίον καθενός ἀπὸ αὐτὰ τα καθεστῶτα, αὐτὸ ἴσως κανένας σας δεν το ἀναλογίζεται. Γιὰ ποιους λοιπὸν λόγους πολεμάτε; Ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν πόλεων πολεμάτε ἢ γιὰ τὶς μεταξὺ σας διαφορὲς, που δεν κατέστη δυνατόν νὰ ἐπιλυθῶν με κοινὴ συμφωνία, ἢ γιὰ κομμάτι γῆς ἢ γιὰ συνοριακὲς διαφορὲς ἢ ἀπὸ ἀνταγωνισμό ἢ γιὰ τὴν ἡγεμονία.

(18) Κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν ὅμως καθεστῶτων δεν πολεμάτε γιὰ κανέναν ἀπὸ τοὺς παραπάνω λόγους, ἀλλὰ γιὰ νὰ υπερασπιστεῖτε τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα καὶ τὴν ἐλευθερία. Ἐπομένως, ἐγὼ τουλάχιστον δε θα δίσταζα νὰ πῶ ὅτι νομίζω πὼς περισσότερο σας συμφέρει νὰ ἔχουν ὅλοι ἀνεξαρτέτως οἱ Ἕλληνες δημοκρατία καὶ νὰ πολεμοῦν ἐναντίον σας, παρὰ νὰ ἔχουν ὀλιγαρχία καὶ νὰ εἶναι φίλοι σας. Γιὰτί πιστεύω πὼς, ἀν εἶναι ἐλεύθεροι, εὐκόλα θα μπορούσατε νὰ κάνετε εἰρήνη ὅποτε το θελήσετε, ἐνὼ με τοὺς ὀλιγαρχικοὺς οὔτε τὴ φιλία θεωρῶ σταθερὴ. Γιὰτί με κανένα τρόπο δε θα ἦταν δυνατό νὰ εἶναι ἀγαπητοὶ οἱ λίγοι (ἡ ὀλιγαρχία) στους πολλοὺς (στον δημοκρατικὸ λαό) κι αὐτοὶ που ἐπιδιώκουν νὰ ἀσκούν ἀπόλυτη ἐξουσία σε αὐτοὺς που ἔχουν ἐπιλέξει νὰ ζουν με ἰσότητα στο δικαίωμα τοῦ λόγου.

(19) Απορῶ ἀκόμη που κανεὶς ἀπὸ σας δεν πιστεύει ὅτι, ἀπὸ τὴ στιγμή που οἱ Χίοι καὶ οἱ Μυτιληναῖοι ἔχουν ὀλιγαρχικὴ διακυβέρνηση καὶ που τώρα δα κι οἱ Ῥόδιοι καὶ σχεδόν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι οδηγούνται στο ζυγὸ αὐτῆς τῆς δουλείας, καὶ το δικό μας πολίτευμα κατὰ κάποιο τρόπο κινδυνεύει ταυτόχρονα, οὔτε ἀναλογίζεται αὐτό: ὅτι δηλαδή, ἀν ὅλοι τοὺς ἐνωθῶν με τὸν κοινὸ δεσμό τῆς ὀλιγαρχίας, με κανέναν τρόπο δεν θα ἀφήσουν ἡσυχία τὴ δημοκρατία σας.

ἴσασι γὰρ οὐδένας ἄλλους πάλιν εἰς ἐλευθερίαν <ἀν> τὰ πράγματα ἔξάγοντας·

ὅθεν δὴ κακὸν αὐτοῖς ἂν τι γενέσθαι προσδοκῶσι, τοῦτ' ἀνελεῖν βουλήσονται.

τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τοὺς ἀδικούντας τινὰς αὐτῶν τῶν κακῶς πεπονθότων ἐχθροὺς ἡγεῖσθαι χρή· τοὺς δὲ τὰς πολιτείας καταλύοντας καὶ μεθίσταντας εἰς ὀλιγαρχίαν κοινούς ἐχθροὺς παραινῶ νομίζειν ἀπάντων τῶν ἐλευθερίας ἐπιθυμούντων.

Γιατί ξέρουν καλά ότι κανείς άλλος δεν θα μπορούσε να επαναφέρει τα πράγματα στην ελευθερία·

(20) αυτούς λοιπόν από τους οποίους υπολογίζουν ότι θα μπορούσε να προέλθει κάποιο κακό γι' αυτούς, αυτούς θα θελήσουν να βγάλουν από τη μέση. Τους άλλους, λοιπόν, που αδικούν κάποιους τρίτους, πρέπει να τους θεωρείτε εχθρούς αυτών που έχουν αδικηθεί και μόνο· ενώ αυτούς που καταλύουν τα δημοκρατικά πολιτεύματα και τα μετατρέπουν σε ολιγαρχικά, σας συμβουλεύω να τους θεωρείτε κοινούς εχθρούς όλων ανεξαιρέτως αυτών που λαχταρούν την ελευθερία.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Δημοσθένης καταφέρεται κατά της ολιγαρχίας, για να πείσει τους Αθηναίους όχι να βοηθήσουν τους Ροδίους, αλλά να διασφαλίσουν τη δημοκρατία σε όλη την ελληνική επικράτεια.

Με τους δημοκρατικούς, ακόμη κι αν υπάρχουν διαφορές και συγκρούσεις, βλέπει δυνατότητα συνεννόησης, ενώ τους ολιγαρχικούς τους παρουσιάζει αφερέγγυους και επισφαλείς ως συμμάχους.

Φοβίζει μάλιστα τους Αθηναίους με το ενδεχόμενο η κυριαρχία ολιγαρχικών καθεστώτων να απειλήσει την ίδια την Αθήνα, που ήταν το λίκνο αλλά και η βάση της δημοκρατίας.

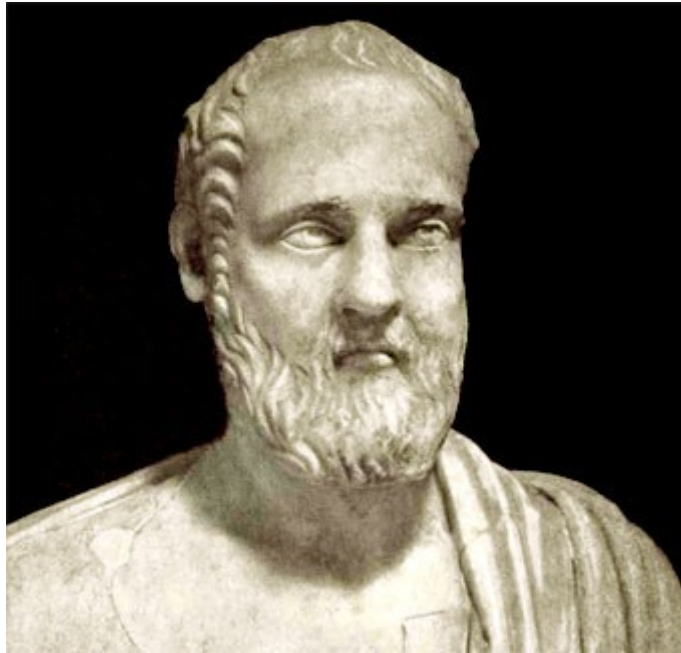
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *περὶ τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων, οὐ δυνηθέντων δημοσίᾳ διαλύσασθαι ταῦτα*: Σε τι αναφέρεται ο Δημοσθένης στο σημείο αυτό;
2. *ὑπὲρ μὲν τούτων οὐδενός*: Τι επιδιώκει να επιτύχει ο Δημοσθένης με αυτήν την υπερβολή;
3. *ὑπὲρ δὲ τῆς πολιτείας*: Τι εννοείται με τον όρο *πολιτεία*;
4. *συμφέρειν δημοκρατουμένους τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας πολεμεῖν ὑμῖν ἢ ὀλιγαρχουμένους φίλους εἶναι*: Τι επιδιώκει να επιτύχει ο Δημοσθένης με αυτήν την υπερβολή;
5. Πώς αντιμετωπίζει τα ολιγαρχικά πολιτεύματα ο Δημοσθένης;
6. *οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπως ὀλίγοι πολλοῖς καὶ ζητοῦντες ἄρχειν τοῖς μετ' ἰσηγορίας ζῆν ἡρημένοις εὖνοι γένοιντ' ἂν*: Ποιο ρητορικό σχήμα παρατηρείται στο χωρίο αυτό και ποια η λειτουργία του; Επιβεβαιώνεται αυτό που υπονοεί ο Δημοσθένης από την ιστορία;
7. Πώς τεκμηριώνεται ότι είναι αδύνατο να συναφθεί φιλία με ένα ολιγαρχικό καθεστώς;

8. ὑπὲρ δὲ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας – εἰς ταύτην τὴν δουλείαν ὑπαγομένων: Να αναλύσετε την αντίθεση.
9. τοῦτ' ἀνελεῖν βουλήσονται: Πῶς και γιατί επιδιώκει να φοβίσει τους Αθηναίους ο Δημοσθένης στο σημείο αυτό;
10. Ποια στοιχεία αντιδιαστέλλονται στην παρ. 20;
11. Να συνδέσετε τους αριθμούς της στήλης Α με τα γράμματα της στήλης Β:

A	B
1. πολλοὺς πολέμους πεπολεμήκατε	α. βραχυλογία
2. πρὸς μὲν τοὺς δῆμους... πρὸς δὲ τὰς ὀλιγαρχίας	β. μετωνυμία
3. ἢ περὶ μέρους ἢ ὀρίων ἢ φιλονικίας ἢ τῆς ἡγεμονίας	γ. υπερβατό
4. τοῖς μετ' ἰσηγορίας ζῆν ἡρημένοις	δ. λιτότητα
5. οὐ χαλεπῶς	ε. παρήχηση-ετυμολογικό
	στ. σχῆμα υποφοράς- ανθυποφοράς
	ζ. πολυσύνδετο

13. εὔνοι: Να γράψετε δύο ετυμολογικά συγγενή.
14. ἐγκλημάτων: Από ποιο ρήμα παράγεται η λέξη; Ποια η σημασία της στην αρχαία ελληνική και ποιες οι σημασίες της στη νέα;
15. Να αναλύσετε ετυμολογικά τη λέξη ἰσηγορία.
16. Να βρείτε δύο ετυμολογικῶς συγγενεῖς νεοελληνικὲς λέξεις για καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις του κειμένου: ἐξάγοντας, συστήσεται, δουλείαν, προσδοκῶσι.
17. παραινω̄: Να συνθέσετε το β' συνθετικό της λέξης με τις προθέσεις συν και επί και να σχηματίσετε μια πρόταση όπου θα αναδεικνύεται η σημασία των λέξεων που θα προκύψουν.
18. ὀλιγαρχία: Να σχηματίσετε τρεις νεοελληνικὲς λέξεις με το ίδιο β' συνθετικό.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

«ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ»

Παρ. 1 – 2, ΠΡΟΟΙΜΙΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἄπαντες μὲν εἰώθασιν οἱ παριόντες ἐνθάδε ταῦτα μέγιστα φάσκειν εἶναι καὶ μάλιστα σπουδῆς ἄξια τῇ πόλει περὶ ὧν ἂν αὐτοὶ μέλλωσι συμβουλεύσειν·

οὐ μὴν ἄλλ' εἰ καὶ περὶ ἄλλων τινῶν πραγμάτων ἤρμοσεν τοιαῦτα προειπεῖν, δοκεῖ μοι πρέπει καὶ περὶ τῶν νῦν παρόντων ἐντεῦθεν ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν.

Ἦκομεν γὰρ ἐκκλησιάσοντες περὶ πόλεμον καὶ εἰρήνης, ἃ μέγιστην ἔχει δύναμιν ἐν τῷ βίῳ τῶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ περὶ ὧν ἀνάγκη τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους ἀμεινὸν τῶν ἄλλων πράττειν.

Τὸ μὲν οὖν μέγεθος ὑπὲρ ὧν συνεληλύθαμεν τηλικούτῳ ἐστίν.

(1) Όλοι όσοι ανέρχονται στο βήμα εδώ (στην Εκκλησία του Δήμου) συνηθίζουν να ισχυρίζονται πως εκείνα για τα οποία οι ίδιοι πρόκειται να δώσουν συμβουλές είναι τα πιο σημαντικά και τα πιο αξιοπρόσεκτα ζητήματα· κι όμως, αν και για μερικά άλλα ζητήματα αρμόζει ένας τέτοιος πρόλογος, μου φαίνεται ότι επιβάλλεται και για τα σημερινά θέματα από εδώ κανείς να αρχίσει.

(2) Γιατί έχουμε έρθει στη συνέλευση του λαού για να συζητήσουμε για πόλεμο και ειρήνη, για ζητήματα δηλαδή που έχουν πολύ μεγάλη σημασία στη ζωή των ανθρώπων και για τα οποία όσοι σκέφτονται σωστά κατά αναγκαία συνέπεια είναι πιο ευτυχισμένοι από τους άλλους. Τόσο μεγάλη λοιπόν είναι η σπουδαιότητα των θεμάτων, για τα οποία έχουμε συγκεντρωθεί.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Ισοκράτης, παρά το ότι τον λόγο αυτόν δεν τον έγραψε για να εκφωνηθεί, αλλά για να κυκλοφορήσει ως πολιτικό φυλλάδιο, τον **δραματοποιεί** σαν να εκφωνείται στην εκκλησία του δήμου.

Δικαιολογεί το **κοινότοπο** του προλόγου του τονίζοντας τη σημασία θεμάτων που έχουν να κάνουν με πόλεμο ή ειρήνη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι γνωρίζετε για τη λειτουργία και τις δραστηριότητες της Εκκλησίας του Δήμου στην αρχαία Αθήνα;
2. Με ποιον τρόπο στις δύο πρώτες παραγράφους του προοιμίου καταφέρνει ο ρήτορας να δημιουργήσει την εντύπωση ότι ο λόγος εκφωνήθηκε;
3. Να εντοπίσετε αν πραγματώνονται οι σκοποί του προοιμίου ενός ρητορικού λόγου ήδη από τις πρώτες δύο παραγράφους του προοιμίου του «Περὶ Εἰρήνης» λόγου.
4. Πώς ο Ισοκράτης αιτιολογεί το «κοινότοπο» προοίμιό του;
5. «εἰώθασιν»: Να βρείτε στη νεοελληνική δύο ομόρριζα επίθετα, δύο ουσιαστικά και δύο ρήματα.
6. «σπουδῆς»: Να βρείτε στη νεοελληνική δύο ομόρριζα για καθένα από τα δύο θέματα της λέξης.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἐγὼ δ' οἶδα μὲν ὅτι πρόσαντές ἐστιν ἐναντιοῦσθαι ταῖς ὑμετέραις διανοαῖς, καὶ ὅτι δημοκρατίας οὕσης οὐκ ἔστι παρρησία, πλὴν ἐνθάδε μὲν τοῖς ἀφρονεστάτοις καὶ μηδὲν ὑμῶν φροντίζουσιν, ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ τοῖς κωμωδοδιδασκάλοις·

ὁ καὶ πάντων ἐστὶν δεινότατον, ὅτι τοῖς μὲν ἐκφέρουσιν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τὰ τῆς πόλεως ἀμαρτήματα τσαύτην ἔχετε χάριν ὅσπιν οὐδὲ τοῖς εὐ ποιοῦσιν, πρὸς δὲ τοὺς ἐπιπλήττοντας καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς οὕτω διατίθεσθε δυσκόλως ὥσπερ πρὸς τοὺς κακόν τι τὴν πόλιν ἐργαζομένους.

Ὅμως δὲ καὶ τούτων ὑπαρχόντων οὐκ ἂν ἀποσταίην ὧν διενόηθην. Παρελήλυθα γὰρ οὐ χαριούμενος ὑμῖν οὐδὲ χειροτονίαν μνηστεύων, ἀλλ' ἀποφανόμενος ἂ τυγχάνω γινώσκων πρῶτον μὲν περὶ ὧν οἱ πρυτάνεις προτιθέασιν, ἔπειτα περὶ τῶν ἄλλων τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων· οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νῦν περὶ τῆς εἰρήνης γνωσθέντων, ἦν μὴ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὀρθῶς βουλευσώμεθα.

Φημὶ δ' οὖν χρῆναι ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην μὴ μόνον πρὸς Χίους καὶ Ῥοδίους καὶ Βυζαντίους, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους, καὶ χρῆσθαι ταῖς συνθήκαις μὴ ταύταις αἷς νῦν τινες γεγράφασιν, ἀλλὰ ταῖς γενομέναις μὲν πρὸς βασιλέα καὶ Λακεδαιμονίους, προσταττούσαις δὲ τοὺς Ἕλληνας ἀυτονόμους εἶναι καὶ τὰς φρουράς ἐκ τῶν ἀλλοτρίων πόλεων ἐξιέναι καὶ τὴν αὐτῶν ἔχειν ἐκάστους. Τούτων γὰρ οὔτε δικαιοτέρας εὐρήσομεν οὔτε μᾶλλον τῇ πόλει συμφερούσας.

(14) Εγώ όμως ξέρω πως είναι δύσκολο να εναντιώνεται κανείς στις δικές σας σκέψεις και γνωρίζω ακόμη πως, αν και έχουμε δημοκρατία, δεν υπάρχει ελευθερία λόγου παρά μόνον εδώ, στην Εκκλησία του δήμου, για τους πιο ανόητους και για όσους δεν φροντίζουν καθόλου για το συμφέρον σας, και στο θέατρο, για τους κωμικούς ποιητές. Και αυτό είναι το πιο φοβερό απ' όλα, ότι δηλαδή, εκείνους που φανερώνουν στους άλλους Έλληνες τα σφάλματα της πόλης τούς ευγνωμονείτε τόσο όσο (δεν ευγνωμονείτε) ούτε αυτούς που την ευεργετούν, ενώ απέναντι σ' εκείνους που σας ελέγχουν και σας συμβουλεύουν αισθάνεστε τόση οργή ὅση ακριβώς για εκείνους που κάνουν κάποιο κακό στην πόλη.

(15) Και παρ' όλα αυτά, δεν μπορώ να αφήσω κατά μέρος όσα σκέφτηκα. Γιατί έχω ανεβεί στο βήμα όχι για να σας χαριστώ, ούτε για να επιζητήσω την εκλογή μου σε αξίωμα, αλλά για να εκφράσω τη γνώμη μου για όσα τυχαίνει να ξέρω, πρώτα για εκείνα που προτείνουν οι πρυτάνεις κι ύστερα για τα άλλα ζητήματα της πόλης· γιατί δεν πρόκειται να έχουμε κανένα όφελος από εκείνα που θα αποφασιστούν για την ειρήνη, αν δεν σκεφτούμε κι αποφασίσουμε σωστά και για τα άλλα ζητήματα.

(16) Υποστηρίζω λοιπόν πως πρέπει να συνάψουμε ειρήνη όχι μόνο με του Χίους, τους Ροδίους και τους Βυζαντίους, αλλά με όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους και να εφαρμόζουμε τις συνθήκες, όχι μόνον όσες τώρα έχουν προτείνει μερικοί, αλλά και όσες συμφωνήθηκαν με το βασιλιά των Περσών και τους Λακεδαιμόνιους, οι οποίες επιβάλλουν να είναι οι Έλληνες αὐτόνομοι και να αποχωρήσουν οι φρουρές από τις ξένες πόλεις και καθέννας να έχει την πόλη του· γιατί δεν θα βρούμε συνθήκες ούτε πιο δίκαιες απ' αυτές ούτε πιο συμφέρουσες για την πόλη μας.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ο Ισοκράτης, όπως και ο Δημοσθένης, ζητά από τους Αθηναίους να τον αφήσουν να μιλήσει, γιατί γνωρίζει ότι θα συγκρουσθεί με την κοινή γνώμη, που τότε ήταν φιλοπόλεμη. Τους κατακρίνει μάλιστα για το ότι παρασύρονται από τους δημαγωγούς και τους κωμικούς ποιητές, που λαϊκίζοντας κερδίζουν την εύνοια του λαού, και ότι φιμώνουν όσους συμβουλεύουν με γνώμονα το καλό της πόλης.

Δηλώνει ότι η κατάσταση αυτή δεν τον πτοεί, γιατί ο ίδιος ούτε λαϊκιστής είναι ούτε αξιώματα επιθυμεί. Προτείνει λοιπόν τον τερματισμό του Συμμαχικού Πολέμου και την επιστροφή στην Ανταλκίδειο Ειρήνη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. «ὅτι δημοκρατίας οὔσης οὐκ ἐστὶ παρρησία»: Να σχολιάσετε την αναφορά του Ισοκράτη στην παρρησία, λαμβάνοντας υπόψη και την αντίστοιχη αναφορά του Δημοσθένη στο προοίμιο του «Υπὲρ τῆς Ροδίων Ἐλευθερίας» λόγου («διδόναι παρρησία ἐκάστῳ τῶν συμβουλευόντων»).
2. Ποιοι ήταν οι πρυτάνεις στην αρχαία Αθήνα;
3. ὁ καὶ πάντων ἐστὶ δεινότατον... ἐργαζομένους: Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε τα σχήματα λόγου και τα ρητορικά σχήματα στο χωρίο.
4. Παρελήλυθα γάρ... πραγμάτων: Ποιο υποβλητικό σχόλιο για τους πολιτικούς αντιπάλους του Ισοκράτη διαπιστώνετε στο χωρίο.
5. Πώς ο Ισοκράτης ανάγει την πρότασή του για ειρήνη σε θέμα της ευρύτερης πολιτικής της Αθήνας;
6. Ποια η βασική πρόταση του Ισοκράτη;
7. «διανοίαις»: Να βρείτε στη νεοελληνική τέσσερα σύνθετα, με α' συνθετικό μια πρόθεση και β' συνθετικό ένα ομόρριζο της λέξης.
8. «ἀφρονεστάτοις»: Να βρείτε στη νεοελληνική τρία ομόρριζα.
9. «ἐργαζομένους»: Να βρείτε στη νεοελληνική δύο ομόρριζα για καθένα από τα δύο θέματα της λέξης.
10. «χειροτονίαν»: α) Ποια η ετυμολογία της λέξης; β) Από το α' συνθετικό της λέξης να βρείτε τέσσερα νεοελληνικά ομόρριζα.
11. «προσταττούσαις»: Από το β' συνθετικό της λέξης να βρείτε στη νεοελληνική ομόρριζα, τρία ρήματα, τρία ουσιαστικά και τρία επίθετα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιοι, κατά τον Ισοκράτη, είναι παράφρονες και απερίσκεπτοι σε θέματα εξωτερικής πολιτικής;
2. Να εξηγήσετε τις αιτιάσεις του ρήτορα.
3. Να εξηγήσετε γιατί ο ρήτορας δίνει τόση έμφαση στη συμφωνία ειρήνης μεταξύ των ελληνικών πόλεων.
4. Να επιλέξετε ένα από τα πλεονεκτήματα της ειρήνης για την πατρίδα κατά την άποψη του Ισοκράτη (§§ 19-20) και να αιτιολογήσετε γιατί αποτελεί πλεονέκτημα για την εποχή.
5. Να εξετάσετε τα πλεονεκτήματα της ειρήνης για τους Αθηναίους, που αναπτύσσει ο Ισοκράτης και να επισημάνετε εκείνα που θα μπορούσαν να έχουν σημασία για την εξωτερική πολιτική ενός σύγχρονου κράτους.
6. Να συγκρίνετε το χωρία: α) *τάξεων ἀπαλλαγέντες καὶ κακῶν φοινικίδων*, Αριστοφ. *Εἰρήνη*, στ. 302-303 και β) *ἀπαλλαγέντες πολέμων καὶ κινδύνων καὶ ταραχῆς* Ισοκρ. *Περὶ Εἰρήνης* § 20) και να παρουσιάσετε τη θέση που διατυπώνεται διερμηνεύοντας τη συναισθηματική κατάσταση του ανθρώπου που ομιλεί.
7. Ποιες πρέπει κατά τον ρήτορα να είναι οι σχέσεις των εταίρων μιας πολεμικής συμμαχίας;
8. Ο Ισοκράτης χρησιμοποιεί την τεχνική να διατυπώνει ερωτήσεις και να απαντά στη συνέχεια ο ίδιος (§ 19). Τι, κατά τη γνώμη σας, επιτυγχάνει με την τεχνική αυτή;
9. Ποιες συμβουλές δίνει ο Ισοκράτης στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής της Αθήνας; (§§ 22-23).
10. Ο Ισοκράτης υποστηρίζει ότι «*κανείς από τους ρήτορες δεν τόλμησε μέχρι τώρα να ομιλήσει ενώπιόν σας γι' αυτά*». Ποια θέση υιοθετεί απέναντι στους ρήτορες; Τι φανερώνει αυτό για την προσωπικότητά του;
11. Ποια χαρακτηριστικά, κατά τον Ισοκράτη, πρέπει να έχει ως προσωπικότητα, όποιος απευθύνεται προς τους πολίτες σε δημόσια ομιλία του για ζητήματα σοβαρά;
12. Να επισημάνετε όλα τα ιστορικά στοιχεία που περιλαμβάνει σ' αυτό το απόσπασμα του λόγου του ο Ισοκράτης και να αιτιολογήσετε την αναφορά του σ' αυτά.
13. Ποιος ήταν ο ρόλος των πρέσβων κατά τον 4ο αι. π.Χ και ποιος είναι στην εποχή μας;
14. Ποιες διαστάσεις δίνει ο Ισοκράτης στα ιστορικά στοιχεία που επικαλείται; Τα αξιοποιεί κοινωνιολογικά, διπλωματικά, τα απαριθμεί μόνο ως ιστορικές μνήμες, τα περιγράφει ως παραδείγματα; Να απαντήσετε αιτιολογημένα.
15. Να παρουσιάσετε και να εξηγήσετε τον τρόπο με τον οποίο περιγράφει ο Ισοκράτης τις δυσκολίες να πείσει το πλήθος για την ευεργετική δράση της αρετής στις πολιτείες.
16. Ο Ισοκράτης διατυπώνει σοβαρότατες απόψεις για τον ενεργό πολίτη και υπεύθυνο πολιτικό (§ 27) σε τρίτο πρόσωπο. Γιατί δεν χρησιμοποιεί πρώτο πρόσωπο, όπως σε προηγούμενα σημεία του λόγου του;
17. Ποια πλεονεκτήματα δημιουργεί η ειρήνη στην Αθηναϊκή κοινωνία, αν επιτευχθεί;
18. Να προσδιορίσετε με συντομία το σκοπό εξ αιτίας του οποίου συνέθεσε τον λόγο του ο Ισοκράτης.
19. Πότε είναι ευτυχείς οι πολίτες ενός κράτους κατά την άποψη του Ισοκράτη;
20. Ποιες είναι κατά την άποψη του ρήτορα οι δυσάρεστες συνέπειες του πολέμου για την πόλη των Αθηναίων;

21. Ποιοι είναι οι όροι των συνθηκών στους οποίους αναφέρεται (υπαινίσσεται) ο Ισοκράτης;
22. Γιατί η αποδοχή των όρων των συνθηκών, όπως η *Άνταλκίδειος Ειρήνη* θα ευνοήσουν την ευημερία της πόλης της Αθήνας κατά τον ρήτορα;
23. Πώς κατά την πρόταση του Ισοκράτη θα αυξηθούν τα έσοδα της Αθήνας, αν παραιτηθούν οι Αθηναίοι από τις ηγεμονικές επιδιώξεις τους; (§ 21)
24. Πώς πρέπει να ομιλεί εκείνος που ενδιαφέρεται για το εθνικό συμφέρον κατά την άποψη του Ισοκράτη; (§ 27)
25. Να συγκρίνετε τις θέσεις του Ισοκράτη για την ευθύνη κάθε ομιλητή στην εκκλησία του δήμου με τις απόψεις του Πλάτωνα στο χωρίο που ακολουθεί: «Υπάρχουν δύο είδη ρητορείας: το ένα είναι η κολακεία και η αισχρή δημαγωγία, το άλλο είναι καλό, επειδή ετοιμάζει τις ψυχές των πολιτών να γίνονται όσο μπορεί καλύτερες, και αγωνίζεται λέγοντας τα πιο ωφέλιμα, είτε ευχάριστα είτε δυσάρεστα είναι στους ακροατές.
26. Να διαβάσετε το χωρίο του Πλούταρχου για τον Σόλωνα: «Συμβούλευε στους πολίτες όχι τα ευχάριστα, αλλά τα άριστα» και να επισημάνετε τα σημεία του κειμένου, όπου ο Ισοκράτης συμπεριφέρεται αναλόγως.
27. Σε ποιο σημείο της ενότητας (§§ 17-27) θα μπορούσατε να αντιστοιχίσετε το ακόλουθο απόσπασμα του Πυθαγόρα²⁹, ως κεντρική ιδέα ή ως τίτλο; «*Τα λάθη σου μην προσπαθείς να τα σκεπάσεις με λόγια, αλλά γιάτρευέ τα με έλεγχο [των πράξεών σου]*».
28. Τι ήταν η τριηραρχία και γιατί θεσπίστηκε από την Αθηναϊκή πολιτεία;
29. Ποιοι ήσαν οι μέτοικοι και ποιος ήταν ο κοινωνικός τους ρόλος στην πόλη των Αθηναίων;
30. Ποιες πληροφορίες μας δίνει το απόσπασμα για τις οικονομικές δραστηριότητες των Αθηναίων πολιτών τον 5ο και κυρίως τον 4ο αι. π.Χ.;
31. Γιατί ο Ισοκράτης επικαλείται τα ονόματα του *Αθηνοδώρου* και του *Καλλιστράτου*; Τους επαινεί ή τους μέμφεται; Σε τι τον εξυπηρετεί το παράδειγμα της ζωής τους;

ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΓΝΩΜΕΣ:

Αποφθεγματικές πιθανές προτάσεις, εικότα, που παρουσιάζονται ως αλήθειες γενικώς παραδεκτές και χρησιμεύουν ως αφετηρία ή ως συμπέρασμα μιας επιχειρηματολογίας.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ:

Η διαδικασία που ακολουθείται κατά την αυστηρή ρητορική μέθοδο αμέσως μετά την πρόταση του λόγου. Έτσι η γενική έννοια που εκτίθεται στην πρόταση διαμερίζεται στα ουσιώδη μέρη της που απαριθμούνται ώστε να γνωρίζει ο ακροατής σε ποιο σημείο του λόγου βρίσκεται .

ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΑ:

Συνεπτυγμένες μορφές παραγωγικών ή απαγωγικών συλλογισμών και στηρίζονται σε προτάσεις που συνήθως αληθεύουν εν μέρει, δεν διατυπώνουν, δηλαδή, γενική αλήθεια.

ΕΝΤΕΧΝΕΣ ΠΙΣΤΕΙΣ:

α) Τα λογικά επιχειρήματα, β) τα ρητορικά ήθη, γ) τα ρητορικά πάθη.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ:

Μια σειρά από προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους χωρίς χάσματα και απολήγουν σε μια τελική πρόταση, που λέγεται συμπέρασμα. Σκοπός του επιχειρήματος είναι να υποδείξει την αλήθεια μιας θέσης/ απόφασης. Προϋπόθεση για να επιτευχθεί ο σκοπός του επιχειρήματος είναι ότι οι προτάσεις που οδηγούν στο συμπέρασμα βρίσκονται σε λογικές σχέσεις μεταξύ τους, η επόμενη, δηλαδή, είναι λογική ακολουθία της προηγούμενης.

ΛΕΞΙΣ:

Το ύφος του ρητορικού λόγου. Στοιχεία του είναι η ορθοέπεια ή ορθότητα (τό ελληνίζειν), η σαφήνεια, ο κόσμος, το πρέπον.

ΛΟΓΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ:

α) Τα ενθυμήματα, β) οι γνώμες, γ) τα παραδείγματα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:

Ιστορικά ή πραγματικά και φανταστικά ή πλαστά είναι από τυπική άποψη συνεπτυγμένοι επαγωγικοί συλλογισμοί και από άποψη ουσίας ανήκουν στα επιχειρήματα πιθανότητας.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ:

Μικρό τμήμα του λόγου. Βρίσκεται στην αρχή του και έχει σκοπό να παρουσιάσει την έκταση και την έκθεση του λόγου με προσοχή ώστε να προδιαθέσει ευμενώς. Χαρακτηριστικά του: η ακρίβεια, η σαφήνεια και η συντομία. Συνήθως αποφεύγεται η υπερβολική μετριοφροσύνη αλλά και η επίδειξη πολυμάθειας, διότι υπάρχει ο κίνδυνος να χαθεί η προσοχή του ακροατηρίου. Το προοίμιο λειτουργεί στο τέλος του ως μετάβαση από την αρχή του λόγου στην κύρια ιδέα του.

ΠΡΟΤΑΣΙΣ:

Η κύρια ιδέα και αυτό τούτο το θέμα του λόγου. Η πρόταση κυριαρχεί σ' ολόκληρο τον λόγο, αφού από αυτή φαίνονται και ξεδιπλώνονται όλες οι ιδέες του λόγου που αναπτύσσονται στη συνέχεια. Στην πρόταση, που δεν είναι ούτε πολύ σύντομη, ούτε πολύ εκτενής, εκτίθεται σύντομα και εύληπτα η κεφαλαιώδης έννοια του λόγου.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΗΘΗ:

α) Το ήθος του λέγοντος, β) το ήθος του ακροατή, γ) το ήθος του αντιπάλου.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΠΑΘΗ:

Συγκινησιακές καταστάσεις. Με αυτά ο ρήτωρ απευθύνεται στο συναίσθημα και όχι στη λογική των ακροατών του και επιδιώκει α) τη συμπάθεια για τον ίδιο ή β) την αντιπάθεια για τον αντίπαλο ή τις πράξεις ή τη νοοτροπία που καταγγέλλει ή γ) όλα μαζί.

ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ:

Η νοητική ενέργεια με την οποία από δεδομένες κρίσεις σχηματίζουμε κατά λογική ακολουθία μία άλλη κρίση. Οι κρίσεις στις οποίες στηρίζεται ονομάζονται προκειμένες, η πρώτη μείζων προκειμένη και η δεύτερη ελάσσων. Η κρίση που εξάγεται από αυτές καλείται συμπέρασμα.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ:

Ο συλλογισμός κατά τον οποίο διαπιστώνονται κατηγορικές κρίσεις, δηλαδή το κατηγορούμενο αποδίδεται στο υποκείμενο απολύτως. Π.χ. κανένας άνθρωπος δεν είναι αναμάρτητος.

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ:

Ο συλλογισμός κατά τον οποίο και οι τρεις κρίσεις είναι υποθετικές.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ:

ο συλλογισμός κατά τον οποίο από το όλο συμπεραίνουμε για το μέρος

ΕΠΑΓΩΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ:

Ο συλλογισμός κατά τον οποίο από τις επί μέρους κρίσεις καταλήγουμε στη γενίκευση.

ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ:

Ο συλλογισμός κατά τον οποίο από ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά συμπεραίνουμε ότι κάτι ανάλογο συμβαίνει και σε άλλους τομείς, με την προϋπόθεση ότι διαπιστώνεται και εκεί η εμφάνιση των ίδιων χαρακτηριστικών.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ

(1) Αντίθεση

(α) **Άρση-Θέση:** οὐχ ὑπὲρ ὑμῶν... ἀλλ' ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ πονηρίας

(β) **Συμπλεκτική αναίρεση:** οὐχ ὑπὸ τῶν πολεμίων... ἀλλὰ ὑπὸ τούτων πολιτῶν ὄντων

(γ) **Πραγματική αντίθεση:** σχέτλιον δ' ἂν εἶη, εἰ οὗτος μὲν ἅπαντας τοὺς πολίτας περὶ οὐδενὸς ἠγήσατο, ὑμεῖς δὲ τοῦτον ἓνα ὄντα μὴ ἀποδοκιμάσατε.

(δ) **Σύνθετη αντίθεση:** εἰ ἐκεῖνοι δικαίως ἔφευγον, ὑμεῖς ἀδίκως, εἰ δ' ὑμεῖς δικαίως, οἱ τριάκοντα ἀδίκως.

(2) Ασύνδετο

παύσομαι κατηγορῶν - ἀκηκόατε, ἐωράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε - δικάζετε.

(3) Μεταφορά

ἐκ δὲ τῶν κινδύνων ἀποδιδράσκουσιν

(4) Πολυσύνδετο

ὁρᾶτε... ὅτι πολλοὺς πολέμους πεπολεμήκατε καὶ πρὸς δημοκρατίας καὶ πρὸς ὀλιγαρχίας, καὶ τοῦτο ἴστε καὶ αὐτοὶ - ἀλλ' ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς λογιζέται

(5) Ρητορικές ερωτήσεις

Πόσῃν δὲ χρή προσδοκᾶν ἐπίδοσιν... ὑπαρξάσης; Πόσον δὲ πλοῦτον... σωζομένης; Τίνας... αἰτίας γεγεννημένας;

Αν δίνεται απάντηση, ἔχουμε υποφορά-ανθυποφορά.

ὑπὲρ τίνων οὖν ἐστίν; πρὸς μὲν τοὺς δῆμους ἢ περὶ τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων... ἢ περὶ γῆς μέρους... ἢ ὄρων ἢ φιλονικίας ἢ τῆς ἡγεμονίας

(6) Υπερβολή

Τοιαῦτα τὸ μέγεθος καὶ τосαῦτα τὸ πλῆθος εἶργασται, ὥστε μήτ' ἂν ψευδόμενον δεινότερα τῶν ὑπαρχόντων κατηγορηῖσαι, μήτε τἀληθῆ βουλόμενον εἰπεῖν ἅπαντα δύνασθαι

(7) Υπόσταση (ἀπόδοση: τόσος... ὥστε, τέτοιος... που, τόσο... ὅσο, ὅσο... τόσο)

οὕτω τοίνυν οὗτός ἐστ' ἀσεβῆς καὶ μιαρός..., ὥστ' ἐπαιτιασάμενός με φόνου... εἶασε μὲν μ'... ἱεροποιῆται καὶ θῦσαι καὶ κατάρξασθαι τῶν ἱερῶν

(8) Υπερβατό

δεινὸν εἶναι δόξειε καὶ παρὰ πολὺ τῆς τῶν ἄλλων ἐξηλλαγμένον διανοίας (= ἐξηλλαγμένον τῆς διανοίας τῶν ἄλλων)

(9) Ομοιοτέλευτο ἢ ομοιοκατάληκτο

μὴ λόγῳ... ἀφιῶμεν, ἔργῳ δὲ... ἐκδιδῶμεν, μηδὲ δεσποτικῶς... ἐπιστατῶμεν

(10) Κύκλος

εἰ κεκράτηκε τῆς πόλεως βασιλεύς... οὐδαμῶς ἄλλως κεκράτηκε

(11) Επιδιόρθωση (διόρθωση, συμπλήρωση προηγούμενης φράσης)

θαυμάζω δ' εἰ μηδεὶς ἠγεῖται Χίων ὀλιγαρχουμένων... ὀλίγου δέω λέγειν εἰς ταύτην τὴν δουλείαν ὑπαγομένων

(12) Επανάληψη

(13) Χιαστό

ἀφ' ὁποίων λόγων ἢ πράξεως ποίας

(14) Ισόκωλο ἢ πάρισσο

τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεὺς τίμα, τοὺς δε φίλους αἰσχύνου, τοῖς δὲ νόμοις πείθου

(15) Δείνωση

καταλελυμένου μὲν τοῦ δήμου, στασιαζόντων δὲ τῶν πολιτῶν, διαφορομένων δὲ τῶν στρατιωτῶν...

(16) Πρωθύστερο

Εἰς τὸ ληξιαρχικὸν γραμματεῖον ἐνεγράφην καὶ ἔφηβος ἐγενόμην.

(17) Κατὰ το νοούμενο

Ὅχλος περιχεῖτο αὐτοὺς πολὺς φοβούμενοι μὴ ἄπρακτοι ἦκοιεν.

(18) Καθ' ὅλον και μέρος

Οἱ στρατηγοὶ βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο.

(19) Ἐλξη

(α) Του γένους του Υ ἢ του Α από το γένος του Κ

Αὕτη (αντί: τοῦτο) αἰτία τῆς στάσεως ἐγένετο.

(β) Του συνδετικού Ρ από τον αριθμό του Κ

Οἱ νόμοι γράμματα γεγραμμένα ἐστί. (αντί: εἰσί)

(γ) Του Κ από το κατά γεν. ἢ δοτ. Α του Ρ εξάρτησης εἴτε από τη δοτ. προσ. της απρ. σύνταξης

Οἱ πρέσβεις Κύρου ἐδέοντο ὡς προθυμοτάτου (αντί: προθυμότητον) πρὸς πόλεμον γενέσθι.

(δ) Ἐλξη του αναφορικού

Τοῦτον αἴτιον ἐνόμιζον πάντων ὧν (αντί: ἅ) ἔπασχον.

(ε) Ἐλξη της ἐγκλίσης μιας δευτ. προτ. από προηγούμενη ἐγκλίση

Τούτους ἐβούλοντο ἐκποδῶν ποιήσασθαι, ἵνα ῥαδίως διαπράττοιεντο ἂ βούλοιεντο (αντί: ἂ ἐβούλοντο)

(20) Πρόληψη

Ἄξιόν ἐστι θεωρῆσαι τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει.

(21) Ζεύγμα

Ὅψει φῶς κάλλιστον καὶ κρότον χειρῶν πολύν (ενν. ἀκούσει).

(22) Ἐν διά δυοῖν

Ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους ἔχω (αντί: κράτη θρόνων).

(22) Συνεκδοχή

(α) Το ένα αντί για τα πολλά ομοειδή

(β) Το μέρος αντί του όλου

(γ) Η ὕλη αντί για το αντικείμενο που ἐγινε απ' αὐτήν

(δ) Εκείνο που παρᾶγει αντί εκείνου που παρᾶγεται

(24) Μετωνυμία

- (α) Το όνομα του δημιουργού ή του εφευρέτη αντί της δημιουργίας ή εφεύρεσης
- (β) Το περιέχον αντί του περιεχομένου
- (γ) Το αφηρημένο αντί του συγκεκριμένου